

معاونت تبلیغات اسلامی
اداره پاسخگویی به سوالات دینی

مسائلی در اعتکاف

کاری از: گروه علمی اداره پاسخگویی

(آخرین ویرایش: آذر ۱۴۰۱)

حق چاپ و انتشار محفوظ است

فهرست

۳	فهرست.....
۷	شروط اعتكاف (به همراه توضیح برخی از مهمات آن).....
	Error! Bookmark not defined. قطع اعتكاف.....
	Error! Bookmark not defined. نیابت در اعتكاف.....
	Error! Bookmark not defined. نیابت از میت در اعتكاف.....
	Error! Bookmark not defined. نیابت از زنده در اعتكاف.....
۷	۴. روزه.....
۷	نوع روزه اعتكاف.....
۷	۶ شرط مکانی اعتكاف (مسجد جامع بودن).....
۷	اعتكاف در سایر مساجد مانند مسجد جامع.....
۸	تعریف مسجد جامع.....
۹	خروج از محل اعتكاف :.....
۹	خارج شدن عمدی و سهوی و جاهل به حکم.....
۹	خارج شدن به خاطر جهل به موضوع:.....
۹	خارج شدن به سبب فراموشی.....
۹	خارج شدن از روی اکراه.....
۱۰	خروج از مسجد برای ضرورت و توقف بین راه.....
۱۰	صورت‌های جواز خروج از مسجد.....
۱۰	۱. ادای شهادت.....
۱۰	۲. اداء دین.....
۱۰	وکیل گرفتن در ادای دین.....
۱۱	۳. تشییع جنازه.....
۱۱	۴. عیادت مریض:.....
۱۱	۵. نماز جمعه.....
۱۲	نماز جماعت:.....
۱۲	۶ استقبال و تودیع مؤمن.....
۱۲	۷. خروج برای وضو و غسل مستحبی.....
۱۳	غسل نیمه رجب.....
۱۳	استحباب غسل ام داود.....
۱۳	خارج شدن برای وضوی مستحبی.....
۱۳	۸ شرکت در درس یا امتحان.....
۱۴	۹. شرکت در امتحان.....
۱۵	۱۰. وسایل مورد احتیاج.....
۱۵	نذر برای خروج از مسجد.....
۱۵	تهیه مکان وضو در داخل مسجد.....
۱۵	رعایت نزدیک‌ترین راه و زیر سایه رفتن در موارد جواز خروج.....
۱۵	حکم رعایت نزدیک‌ترین راه.....
۱۷	حکم توقف و مکث.....
۱۷	حکم نشستن در زیر سایه.....
۱۷	حکم راه رفتن در زیر سایه.....
۱۷	حکم نشستن در غیر سایه.....
۱۸	تفاوت نداشتن در انواع توقف، نشستن و... در مسجد.....
۱۸	احکام اعتكاف.....
۱۸	۱. نذر و اعتكاف.....

۱۸	نذر روزه در سفر
۱۸	قصد روزه دیگر در نذر اعتکاف معین
۱۸	نیت روزه نذر با داشتن روزه قضا
۱۹	نذر روزه در سفر با داشتن روزه قضا
۱۹	۲. اذن شوهر، والدین، و صاحب کار در اعتکاف؛
۱۹	اجازه صاحب کار
۲۰	اجازه پدر و مادر
۲۰	اجازه شوهر
۲۱	۴. زمان واجب شدن اعتکاف
۲۲	۵. شرط خروج از اعتکاف و شرط منافی
۲۳	محرمات اعتکاف
۲۳	استنشام بوی عطر در مساجد:
۲۴	استفاده از مواد شوینده یا خمیردندان معطر
۲۴	۴. خرید و فروش، تجارتات دیگر
۲۵	اضطرار به خرید و فروش
۲۵	حکم خرید و فروش غیر حضوری مانند شارژ تلفن همراه
۲۵	وکیل کردن غیر برای خرید
۲۶	۵. جدال (ممارات و مجادله کردن)
۲۶	احکام محرمات اعتکاف
۲۶	عدم لزوم اجتناب از آنچه بر محرم حرام است
۲۶	عدم فرق در محرمات بین روز و شب
۲۶	ارتکاب عمدی محرمات اعتکاف
۲۶	الف: مبطلات روزه:
۲۷	ب: بوی خوش:
۲۷	ج: تجارت و خرید و فروش:
۲۸	د: جدال:
۲۸	انجام سهوی محرمات (غیر جماع)
۲۸	قضای اعتکاف
۲۹	حکم ترک اعتکاف در روز سوم (در اعتکاف مستحبی) به علت حائض شدن یا مریض شدن
۲۹	عدم فوریت قضای اعتکاف
۲۹	قضای اعتکاف میّت
۳۰	کفّاره محرمات (غیر از جماع)
۳۰	کفاره بطلان اعتکاف:
۳۱	تعدد کفّاره

شروط اعتكاف (به همراه توضیح برخی از مهمات آن)

۱. اسلام و ایمان (شیعه دوازده امامی بودن)
۲. عقل
۳. نیت و قصد قربت
۴. روزه گرفتن
۵. شرط زمانی اعتكاف (تعداد روزها و زمان انجام آن)
۶. شرط مکانی اعتكاف (مسجد جامع بودن)
۷. اجازه دادن کسی که اجازه او برای اعتكاف معتكف معتبر است (اذن شوهر، والدین، صاحب کار)
۸. استمرار ماندن در مسجد و خارج نشدن از آن

روزه

نوع روزه اعتكاف

لازم نیست که روزه مخصوص به اعتكاف باشد بلکه هر روزه‌ای باشد صحیح است حتی روزه استیجاری، مستحبی و قضاء. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام اراکی، گلپایگانی، صافی، بهجت، فاضل، خوئی، تبریزی سیستانی، نوری همدانی)

هر نوع روزه‌ای کفایت می‌کند ولی روزه استیجاری بنابر احتیاط واجب کافی نیست. (آیت الله مکارم شیرازی)

بنابر احتیاط واجب روزه برای دیگری خواه استیجاری باشد یا غیر آن، اگر اعتكاف برای همان کسی که برایش روزه می‌گیرد نیست، کفایت نمی‌کند. اما اگر روزه نیز به نیابت کسی باشد که اعتكاف به نیابت او است اشکال ندارد. (آیات عظام بهجت، فاضل لنکرانی)^۱

نکته ۱: اگر در روزه استیجاری شرط یا انصراف خاصی باشد، مثلاً شرط شود که در ضمن اعتكاف نباشد، باید طبق شرط عمل شود.

نکته ۲: شایان ذکر است اگر فردی روزه قضا داشته باشد نمی‌تواند روزه مستحبی در اعتكاف نیت کند البته اگر فرد روزه واجب دیگری

به عهده دارد، به احکام نیت روزه مراجعه شود.

شرط مکانی اعتكاف (مسجد جامع بودن)

اعتكاف باید در مسجد باشد و اعتكاف در مسجد الحرام، مسجد النبّی، مسجد کوفه و مسجد بصره صحیح است. (مراجع عظام تقلید)

اعتكاف در سایر مساجد مانند مسجد جامع^۲

اعتكاف در مسجد جامع به احتیاط واجب به قصد رجاء و مطلوبیت انجام شود؛ و در مساجد دیگر صحیح نمی‌باشد. (حضرت امام).

اعتكاف در یکی از مساجد چهارگانه (مسجد الحرام، مسجد النبّی (صلی الله علیه وآله)، مسجد کوفه و مسجد بصره) دارای فضیلت بیشتر است اما در همه مساجد جامع می‌توان اعتكاف کرد. در مساجد غیر جامع هم که در آن نماز جماعت برپا می‌شود و دارای امام عادل است، اعتكاف بقصد رجاء صحیح است. (امام خامنه ای).

۱. تحریر الوسیله، ج ۱، فی شروط الاعتكاف، الشرط الثالث، هداية العباد، صافی، ج ۱، شروط الاعتكاف، م ۱۴۰۳، الشرط الثالث، تعلیق العروة الوثقی خوئی، سیستانی، فاضل، مکارم، نوری همدانی، ج ۲، کتاب الاعتكاف، شرائط الصحة، م ۴، استفتائات جدید، مکارم، ج ۲، س ۴۸، زیادة الاحکام اراکی الاعتكاف، شروطه، الشرط الثالث و العروة الوثقی، تعلیق اراکی، ج ۲، فی شرائط الاعتكاف، م ۴، وسیلة النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتكاف، الشرط الثالث، م ۱۱۹۰، موسوعة فقهی تحقیقات و استفتائات جامعة الزهراء، مجموع احکام ۷، امام خامنه ای، ص ۱۶، تنقیح مبانی العروة، تبریزی، شروط الاعتكاف، م ۴، پاورقی ۲، ص ۲۳۹ و ۲۴۰، استفتائات جدید، تبریزی، ج ۱، س ۷۵۰، امام خامنه ای، سایت، احکام اعتكاف، نوع روزه اعتكاف؛

۲. امام خامنه ای، جزوه اختلاف فتاوی سال ۹۹، امام خمینی، تحریر الوسیله، ج ۱، فی شروط الاعتكاف، الشرط الخامس؛ صافی، هداية العباد، ج ۱، الاعتكاف، شروط الاعتكاف، م ۱۴۰۲ الشرط الخامس و استفتائات پیرامون اعتكاف، س ۳۴، ص ۲۸؛ گلپایگانی، هداية العباد، ج ۱ شروط الاعتكاف، م ۱۴۰۳، الشرط السابع؛ بهجت، وسیلة النجاة، شرائط صحة الاعتكاف، الشرط الخامس، م ۱۱۹۲، ص ۳۳۱، استفتائات، بهجت، ج ۲، ص ۴۴۳؛ فاضل لنکرانی، الاحکام الواضحة، الاعتكاف، الشرط الرابع، ص ۲۶۸؛ اراکی، زیادة الاحکام، الاعتكاف، شروطه، الشرط الخامس، ص ۱۵۱؛ عروة الوثقی، کتاب الاعتكاف، الشرط السادس؛ سیستانی، تبریزی، وحید خراسانی، منهاج الصالحین، الخاتمة فی الاعتكاف، الشرط الرابع؛ توضیح المسائل جامع، سیستانی، ج ۱، م ۲۱۴۳؛ مکارم، اعتكاف عبادتی کامل، م ۴۴؛ امام خمینی، تحریر الوسیله، کتاب الاعتكاف، الخامس.

اعتکاف در مسجد جامع هر شهر صحیح می‌باشد؛ و مشروع بودن اعتکاف در سایر مساجد - غیر از مساجدی که ذکر شد - ثابت نیست؛ اما انجام آن رجاء و به امید مطلوب بودن، اشکال ندارد و اما در جایی که مسجد نیست و مثلاً حسینیه است، اعتکاف عمل مشروع نمی‌باشد؛ بنابر این به قصد رجاء هم انجام نشود. (آیت الله سیستانی)

اعتکاف در مسجد جامع هر شهر صحیح است. و در غیر مسجد جامع مانند مسجد قبیله یا بازار جائز نیست. (آیات عظام مکارم، خوئی، گلپایگانی، اراکی، بهجت، صافی گلپایگانی، تبریزی، وحید خراسانی، نوری همدانی، فاضل لنکرانی)

تعریف مسجد جامع

مسجد جامع مسجدی است که در شهر برای اجتماع همه اهل شهر بنا شده است، بدون اینکه اختصاص به گروه و قشر خاصی داشته باشد. (امام خامنه ای)^۱

منظور از مسجد جامع مسجدی است که به طور مرتب اگر چه یک روزه در آن نماز جماعت برگزار می‌گردد. بنابراین، در تمام چنین مساجدی اعتکاف جایز است. (آیت الله مکارم)^۲

منظور از مسجد جامع، مسجدی است که اختصاص به محله یا منطقه خاص یا گروه خاصی نداشته باشد و محل اجتماع و رفت و آمد مردم مناطق و محلات مختلف شهر باشد. (آیت الله سیستانی)^۳

مسجدی است که اغلب اوقات، بیشتر از سایر مساجد جمعیت داشته باشد. (آیت الله گلپایگانی)^۴

یعنی مسجد عمومی که محل اجتماع عامه مردم است و اختصاص به اهل یک محله و گروه خاصی نداشته باشد. (آیت الله فاضل)^۵

در سال یک دو بار اهالی شهر در آن نماز می‌خوانند. (آیت الله تبریزی)^۶

مسجدی است که در اوقات نماز معمولاً غالب اهالی شهر به آنجا می‌آیند، هر چند که از آن محل هم نباشند. (آیت الله بهجت)^۷

مسجد جامع در مقابل مسجد بازار و قبیله و امثال اینهاست که در آنها معظم اهل بلد جمع نمی‌شوند و آماده برای اجتماع آنها هم نشده است یعنی مسجدی است که در آن این خصوصیات باشد و ممکن است مسجد جامع متعدد باشد و نیز نزدیک هم باشند. (آیت الله صافی)^۸

مسجد جامع، مسجدی است که اختصاص به محله معین و یا خیابان مخصوصی ندارد و اگر در یک شهر مسجد جامع متعدد باشد در هر یک از آنها که بخواهد می‌تواند اعتکاف بگیرد. (آیت الله نوری)^۹

مسجد جامع یعنی مسجد عمومی که محل اجتماع عامه مردم است و اختصاص به اهل یک محله و گروه خاصی ندارد. لازم نیست به آن، عنوان مسجد جامع اطلاق شود. (آیت الله شبیری زنجانی)^{۱۰}

احکام اعتکاف

۱. اجوبه الاستفتاءات، سؤال ۴۰۱؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مکان اعتکاف، تعریف مسجد جامع؛

۲. اعتکاف عبادتی کامل، ص ۸۰، مکارم، استفتاءات، ج ۲، ص ۱۵۸، سؤال ۲۵۶.

۳. سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۴۳؛

۴. گلپایگانی، مجمع المسائل، ج ۱، سؤال ۱۰۱.

۵. فاضل، جامع المسائل ج ۱، س ۱۷۶.

۶. تبریزی، استفتاءات، ج ۲، م ۶۵۶.

۷. بهجت، استفتاءات، ج ۲، م ۳۱۳۸ و س ۱۷۷۹؛

۸. استفتاءات پیرامون اعتکاف، س ۳۸ و ۳۹، ص ۳۰.

۹. نوری همدانی، سایت، احکام اعتکاف، <http://11.ir/3pkr>

۱۰. شبیری، سایت، <http://zanjani.net/index.aspx?pid=10486>

خروج از محل اعتکاف :

خارج شدن عمدی و سهوی و جاهل به حکم

اگر معتکف از محل اعتکاف عمداً و اختیاراً در غیر موارد مجاز، خارج شود، اعتکافش باطل می‌شود، هر چند از روی ندانستن مسأله و جهل به حکم باشد (مراجع عظام تقلید)^۱

خارج شدن به خاطر جهل به موضوع:

اگر کسی موضوعاً صحن قدس را جزو مسجد می‌دانسته و به خاطر همین دلیل در حین اعتکاف در آنجا مدت کوتاهی توقف داشته است آیا در این فرض هم اعتکاف باطل است؟
در فرض سوال باطل است. (امام خامنه ای)^۲

خارج شدن به سبب فراموشی

اگر معتکف از روی فراموشی از مسجد خارج شود و زمان خروج به مقداری که صورت اعتکاف به هم بخورد، طولانی نشود: اعتکاف باطل نمی‌شود. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام بهجت، اراکی، فاضل لنکرانی، نوری همدانی)
اعتکاف باطل می‌شود. (آیات عظام خویی، تبریزی، سیستانی)
عدم بطلان محل اشکال است. پس اگر اعتکاف واجب شده باشد، احتیاط به اتمام و اعاده اعتکاف ترک نشود. (آیات عظام مکارم، وحید، گلپایگانی و صافی)^۳

خارج شدن از روی اکراه

اگر معتکف از روی اکراه از مسجد خارج شود و زمان خروج به مقداری که صورت اعتکاف به هم بخورد، طولانی نشود: اعتکاف باطل نمی‌شود. (حضرت امام، آیات عظام، تبریزی، صافی گلپایگانی، خویی، وحید خراسانی، سیستانی، بهجت، اراکی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، نوری همدانی)
عدم بطلان محل اشکال است. پس اگر اعتکاف واجب شده باشد، احتیاط به اتمام و اعاده اعتکاف ترک نشود.^۴ (آیت الله گلپایگانی)
مسأله: اگر معتکف به خاطر کار ضروری از مسجد خارج شود ولی مدت خروجش طولانی گردد، به گونه‌ای که صورت اعتکاف از بین برود، اعتکافش باطل است، هر چند خروجش از روی اکراه یا اجبار یا اضطرار و یا فراموشی باشد (مراجع عظام تقلید)^۵

۱. العروة الوثقی، ج ۲، ص ۷۸. منهاج الصالحین خویی، تبریزی، وحید، سیستانی، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط السادس. هداية العباد، گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۰۳، الشرط السابع. هداية العباد، صافی گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۰۳، الشرط السابع، وسیلة النجاة، بهجت، خاتمة فی الاعتکاف، شرائط صحة الاعتکاف، م ۱۱۹۴، الشرط السابع ص ۳۳۲. تحریر الوسيلة، مرحوم امام، ج ۱، خاتمة فی الاعتکاف، القول فی شروطه، الشرط السابع، ص ۲۷۹. الاحکام الواضحة، فاضل لنکرانی، الاعتکاف، الشرط السادس، ص ۲۶۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، رفتن به مکانی به گمان تابع مسجد بودن؛

العروة الوثقی، تعلیقه اراکی، مکارم، نوری همدانی، ج ۲، کتاب الاعتکاف، شروط الاعتکاف، الشرط الثامن.

۲. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی (ادمین)، شماره استفتاء: ۵۹۱، کد پیگیری: ۷۰۰۵۹۱۳۰۸

۳. وحید خراسانی، الحاشیه من منهاج الصالحین، ج ۲، ص ۳۰۹. تحریر الوسيلة مرحوم امام، ج ۱، فی شروط الاعتکاف، الشرط السابع، ص ۲۷۹، منهاج الصالحین خویی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج ۱، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط السادس؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، خروج در غیر از موارد مجاز: <http://www.leader.ir/fa/book/13>؛

هدایة العباد صافی، ج ۱، الاعتکاف، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۲، الشرط السابع، استفتانات پیرامون اعتکاف، صافی س ۶۵، ص ۴۹.

هدایة العباد گلپایگانی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۳، الشرط السابع

وسيلة النجاة بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، م ۱۱۹۴ ص ۳۳۲ و استفتانات، ج ۲، س ۳۱۴۹، ص ۴۴۵

الاحکام الواضحة، فاضل لنکرانی، الاعتکاف، الشرط السادس، ص ۲۶۹

زبدة الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، الشرط السابع، ص ۱۵۲

العروة الوثقی، تعلیقه مکارم، نوری همدانی، ج ۲، کتاب الاعتکاف، الشرط الثامن

۴. همان

۵. منهاج الصالحین، خویی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج ۱، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط السادس

هدایة العباد، گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۱۶

هدایة العباد، صافی گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۱۵، ص ۲۴۰

وسيلة النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، م ۱۲۰۶، ص ۳۳۵

تحریر الوسيلة، مرحوم امام، ج ۱، خاتمة فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۱۲

خروج از مسجد برای ضرورت و توقف بین راه

اگر شخص معتکف مثلاً در حین رفتن به سرویس بهداشتی که از مسجد خارج شده است یکی از دوستانش را ببیند و مثلاً در حد چند ثانیه با او احوال پرسی کند برای اعتکاف اشکال دارد؟
اگر توقف مذکور ضرورت عرفی محسوب می شده است اشکالی ندارد و الا موجب ابطال اعتکاف است. (امام خامنه ای)^۱

صورت‌های جواز خروج از مسجد

قبل از شروع در صورت‌های جواز توجه به چند نکته لازم است:

۱. در هر یک از موارد ذیل چنانچه خروج ضرورت عرفی محسوب شود خروج جایز است؛
۲. در فرض جواز خروج سایر شرایط مانند عدم توقف غیر ضروری، انتخاب نزدیکترین راه، سایه و... باید طبق اختلاف اقوال فقهاء رعایت شود.
۳. در هریک از موارد چنانچه خروج طولانی شود به مقداری که صورت اعتکاف از بین برود، اعتکاف باطل است.

۱. ادای شهادت

خارج شدن، جایز است. (آیات عظام حضرت امام، اراکی، گلپایگانی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، صافی گلپایگانی، بهجت، نوری همدانی)
بنابر احتیاط واجب خارج شدن، جایز نیست، مگر آنکه از ضرورات عرفیه بشمار آید. (آیات عظام تبریزی، خوئی، وحید خراسانی، سیستانی)^۲

۲. اداء دین

س: آیا معتکف برای اداء دین می‌تواند از مسجد خارج گردد؟

اگر اداء دین واجب باشد و اداء دین متوقف بر خروج از مسجد باشد، خروج واجب است البته بشرط اینکه خروجش طولانی نشود.^۳
(حضرت امام، آیات عظام سیستانی، مکارم، خوئی، گلپایگانی، فاضل، نوری، بهجت)

وکیل گرفتن در ادای دین^۴

اگر معتکف بتواند برای ادای دین وکیل بگیرد، آیا وکیل گرفتن لازم است؟

اگر محذوری ندارد وکیل بگیرد. (امام خامنه‌ای، آیات عظام شبیری زنجانی، وحید، سیستانی، بهجت)

احکام اعتکاف

۱. الاحکام الواضحة، فاضل لنکرانی، الاعتکاف، الشرط السادس، ص ۲۶۹

زبدة الاحکام، اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۳، ص ۱۵۳

العروة الوثقی، تعلیقه مکارم، نوری همدانی، ج ۲، کتاب الاعتکاف، فی شرائط الاعتکاف، م ۳۶

استفتائات جدید، مکارم ج ۲، ص ۴۹۰، صص ۱۶۳ و ۱۶۴.

۱. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی (ادمین)، شماره استفتاء: ۵۹۰، کد پیگیری: ۱۰۹۸۹۲۵۹۰؛

۲. تحریر الوسیله، ج ۱، خاتمه فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۹، ص ۲۸۱

وسيلة النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، م ۱۲۰۳، ص ۳۳۴

هدایة العباد، گلپایگانی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳، ص ۲۸۰

هدایة العباد، صافی گلپایگانی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲، ص ۲۳۹

الاحکام الواضحة، فاضل، الاعتکاف، الشرط السادس، ص ۲۶۹

زبدة الاحکام، اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲، ص ۱۵۲

العروة الوثقی، تعلیقه امام، مکارم، نوری همدانی، ج ۲، شروط الاعتکاف، م ۳۰

هزار و یک مسأله فقهی، ج ۲، ص ۲۸۳، ص ۸۳

منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، سیستانی، وحید، ج ۱ الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط السادس. آیت الله تبریزی، استفتائات جدید، ج ۲، ص ۶۳۷، ص ۱۳۷

۳. العروة الوثقی، تعلیقه آیات عظام مرحوم امام، اراکی، گلپایگانی، مکارم، خوئی، سیستانی، فاضل، نوری همدانی، ج ۲ کتاب الاعتکاف، فی شرائط الاعتکاف، م ۳۴

هزار و یک مسأله فقهی، ج ۲، ص ۲۸۳، ص ۸۳

تنقیح مبانی العروة تبریزی، کتاب الصوم، شروط الاعتکاف، م ۳۴ ص ۲۵۸

استفتائات بهجت، ج ۲ ص ۳۱۵۰ و ۴۴۵ و ۴۴۶

۴. استفتائات خصوصی کتبی توسط اداره پاسخ‌گویی به مسائل دینی آستان قدس رضوی، ص ۱۱

در صورتی که بتواند شخص دیگری را مأمور این کار کند اولویت دارد. (آیت الله مکارم شیرازی)
 بلی می تواند و در بعض موارد واجب است. (آیت الله صافی گلپایگانی)
 می تواند خارج شود و واجب نیست حتماً وکیل بگیرد. (آیت الله فاضل لنکرانی)
 چنانچه ضرورت داشته باشد، اشکال ندارد. (آیت الله نوری همدانی)

۳. تشییع جنازه^۱

اگر به صورتی با میت ارتباط داشته باشد که تشییع او از ضروریات عرفیه به حساب آید شرکت در تشییع جنازه، جایز است. (آیات عظام حضرت امام، نوری همدانی)
 رفتن به تشییع جنازه در صورتی که ضرورت عرفی به حساب آید و آن قدر طولانی نشود که باعث محو صورت اعتکاف شود، اشکال ندارد. (امام خامنه ای)
 خروج معتکف برای تشییع جنازه جائز است. (آیات عظام اراکی، گلپایگانی، خوئی، تبریزی، وحید خراسانی، سیستانی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، صافی گلپایگانی، بهجت)

۴. عیادت مریض:

خروج معتکف برای عیادت مریض جائز است. (آیات عظام گلپایگانی، خوئی، تبریزی، وحید خراسانی، سیستانی، مکارم شیرازی، صافی گلپایگانی، بهجت)^۲

۵. نماز جمعه

چنانچه نماز جمعه در بیرون از محل اعتکاف برگزار شود:
 با انتخاب نزدیکترین راه و معطل نشدن در بین راه اشکال ندارد؛ ولی نباید خروج او به مقداری باشد که صورت اعتکاف به هم بخورد. (امام خامنه ای)
 معتکف می تواند برای شرکت در نماز جمعه از محل اعتکاف خارج گردد ولی خروج او باید به مقدار لازم باشد. (آیات عظام گلپایگانی، صافی گلپایگانی، بهجت، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، سیستانی)^۳

۱. هدایة العباد، گلپایگانی، ج ۱ شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳.

هدایة العباد، صافی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲.

منهاج الصالحین، خوئی، سیستانی، تبریزی، وحید، ج ۱، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط السادس.

تعلیقہ المروة الوثقی مکارم، نوری همدانی، ج ۲، شروط الاعتکاف، م ۳۰، استفتائات جدید، مکارم، ج ۲، ص ۱۶۴.

هزار و یک مسئله فقهی، ج ۲، ص ۲۷۸، ص ۸۲.

وسيلة النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، م ۱۲۰۳، ص ۳۳۴.

الاحکام الواضحة، فاضل، الاعتکاف، الشرط السادس، ص ۲۶۹.

زبدة الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲، ص ۱۵۲.

تحریر الوسيلة، مرحوم امام، ج ۱، خاتمة فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۹.

امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، خارج شدن برای تشییع جنازه؛

۲. هدایة العباد، گلپایگانی، ج ۱ شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳.

هدایة العباد، صافی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲.

منهاج الصالحین، خوئی، سیستانی، تبریزی، وحید، ج ۱، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط السادس.

مکارم، استفتائات جدید، ج ۲، ص ۱۶۴، ص ۴۹۴.

وسيلة النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، م ۱۲۰۳، ص ۳۳۴.

زبدة الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲، ص ۱۵۲.

۳. هدایة العباد گلپایگانی ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۱۳.

هدایة العباد، صافی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۱۲.

وسيلة النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، م ۱۲۰۳، ص ۳۳۴.

استفتائات، بهجت، ج ۲، ص ۴۴۵.

اگر عرفاً و یا شرعاً ضرورتی نباشد، به احتیاط واجب نمی‌تواند خارج شود. (آیت الله شبیری زنجانی)^۱
 معتکف نمی‌تواند برای شرکت در نماز جمعه از محل اعتکاف خارج گردد. (آیت الله تبریزی)^۲
 نمی‌تواند مگر اینکه حضورش ضرورت داشته باشد. (آیت الله نوری همدانی)^۳

نماز جماعت:

خروج برای نماز جماعت مشکل است مگر در مکه مکرمه. (آیات عظام مرحوم امام، سیستانی، نوری همدانی، گلپایگانی، صافی)
 خروج محلّ اشکال است حتّی در مکه. (آیت الله فاضل لنکرانی)
 جایز نیست. (آیت الله مکارم شیرازی)
 می‌تواند. (آیات عظام اراکی، خوئی)
 معتکف نمی‌تواند برای نماز جماعت از محلّ اعتکاف خارج شود مگر در مکه مکرمه. (آیات عظام بهجت، تبریزی)^۴

۶. استقبال و تودیع مؤمن

اشکال دارد. (آیات عظام خویی، وحید، سیستانی)^۵
 جایز نیست. (آیت الله تبریزی)^۶
 جایز است. (آیات عظام گلپایگانی، بهجت)^۷

۷. خروج برای وضو و غسل مستحبّی

س: آیا در هنگام اعتکاف برای غسل‌های مستحبّی مثل غسل جمعه می‌تواند از مسجد خارج بشود (البته در صورتی که در مسجد نتواند غسل یا وضو را انجام دهد)؟
 مانعی ندارد. (امام خامنه ای، آیات عظام مکارم، فاضل لنکرانی)
 بنابر احتیاط واجب جایز نیست. (آیت الله سیستانی)
 اگر ضرورت دارد، می‌تواند. (آیت الله صافی گلپایگانی)
 اگر ضرورت عرفی محسوب شود جایز است والا بنابر احتیاط واجب جایز نیست. (آیات عظام خوئی، وحید خراسانی)

احکام اعتکاف

۲۵۳ و ۲۵۴

الاحکام الواضحة، فاضل، الاعتکاف، الشرط السادس، ص ۲۶۹

جامع المسائل، ج ۱، ص ۱۶۰

تعلیقہ العروة، الوثقی سیستانی، مکارم، ج ۲، کتاب الاعتکاف، شرائط الصحة، م ۳۰

مکارم، اعتکاف عبادتی کامل، ص ۸۴

امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، شرکت معتکف در نماز جمعه؛

۱. استفتانات خصوصی کتبی توسط اداره پاسخ‌گویی به مسائل دینی آستان قدس رضوی، س ۳

۲. استفتانات جدید، ج ۲، س ۶۳۶ و تنقیح مبانی العروة تبریزی، کتاب الصوم، شروط الاعتکاف، م ۳۰، پاورقی ۱، صص ۲۵۳ و ۲۵۴

۳. هزار یک مسأله فقهی، ج ۲، س ۲۸۶، صص ۸۳ و ۸۴

۴. تحریر الوسیله ج ۱، خاتمه فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۹ ص ۲۸۱

زبدة الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲ ص ۱۵۲

هدایة العباد گلپایگانی، ج ۱ شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳ ص ۲۸۰

هدایة العباد صافی ج ۱ شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲ ص ۲۳۹

العروة الوثقی تعلیقہ فاضل، مکارم، خویی، سیستانی، نوری همدانی، شرائط الاعتکاف، م ۳۰

منهاج الصالحین سیستانی، ج ۱ الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط السادس ص ۳۴۴

هزار و یک مسأله فقهی، ج ۲ ص ۲۷۷ و ۸۲

تنقیح مبانی العروة تبریزی، شروط الاعتکاف، م ۳۰ پاورقی ۱ ص ۲۵۴

بهجت، جامع المسائل، ج ۲، ص ۴۴، فصل اول بیان اعتکاف و شروطه. استفتانات، ج ۲، س ۳۱۴۵.

۵. خویی و وحید، منهاج الصالحین، ج ۲، ص ۳۰۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، ص ۳۳۴.

۶. استفتانات جدید، ج ۲، ص ۶۵۸

۷. گلپایگانی، هدایة العباد، ج ۱، م ۱۴۱۳؛

بهجت، وسیلة النجاة، ص ۳۳۵.

در فرض ضرورت شرعی و یا عرفی می‌تواند از مسجد خارج شود. (آیت الله شبیری زنجانی)
خارج شدن برای غسل مستحبی و ام داوود جایز نیست. (آیات عظام نوری، تبریزی)^۱

غسل نیمه رجب

آیا استحباب غسل نیمه رجب ثابت است یا خیر؟

استحباب غسل نیمه رجب ثابت است. (حضرت امام، امام خامنه ای، فاضل، صافی، نوری، بهجت)
به احتیاط واجب به قصد رجاء انجام دهد. (آیت الله مکارم)
استحباب آن ثابت نیست و رجاء اشکالی ندارد. (آیات عظام خوئی، سیستانی، وحید، شبیری زنجانی)^۲

استحباب غسل ام داود

آیا استحباب غسل ام داود ثابت است یا خیر؟

استحباب آن ثابت است. (حضرت امام، آیت الله فاضل، امام خامنه ای، نوری، صافی)
استحباب آن ثابت نیست. (آیات عظام خوئی، وحید، سیستانی، تبریزی، شبیری)^۳

خارج شدن برای وضوی مستحبی

سوال: خارج شدن از محلّ اعتکاف برای وضوی مستحبی چه حکمی دارد؟

اگر امکان وضو گرفتن در داخل مسجد نباشد، مانع ندارد لکن خروج به مقدار ضرورت و نیاز باشد. (امام خامنه ای، آیات عظام مکارم، فاضل،)

اگر ضرورت عرفی نباشد، بنابر احتیاط واجب جایز نیست. (آیات عظام سیستانی، وحید، خوئی، تبریزی)
جایز نیست. (آیت الله شبیری زنجانی)^۴

سوال: در صورتی که شرایط برای وضو گرفتن در خود مسجد فراهم باشد، آیا معتکف می‌تواند به خارج از

مسجد برای وضو گرفتن برود؟

در فرض مرقوم نمی‌تواند. (مراجع عظام تقلید)^۵

۸. شرکت در درس یا امتحان

س: آیا معتکف برای شرکت در دروس دبیرستان یا دانشگاه یا حوزه می‌تواند از محلّ اعتکاف خارج گردد؟

۱. تبریزی، استفتانات جدید، ج ۲، ص ۶۳۶، ۱۳۷ و استفتانات جدید، ج ۱، ص ۷۲۸، ۱۵۲؛ آیت الله فاضل، جامع المسائل ج ۱ سوال ۶۱۶؛ مکارم شیرازی، استفتانات جدید، ج ۲، ص ۴۹۶، ۱۶۵؛ صافی، سایت معظّم له، احکام اعتکاف، <http://saafi.com/news/11>؛ استفتانات خصوصی کتبی توسط اداره پاسخ‌گویی به مسائل دینی آستان قدس رضوی، س ۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، استفاده از سرویس‌های بهداشتی خارج از مسجد؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج ۲، اعتکاف، م ۱۰۷۲؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، ۲۱۴۷، منهاج الصالحین، ج ۱، شرط ششم، ۱۰۷۲؛ شبیری زنجانی، سایت، استفتانات منتخب، س ۶۵۵؛ نوری، سایت، <http://www.noorihamedani.com/en/articles/view/1825>؛

۲. عروه الوثقی، ج ۱، غسل، غسل های مستحبی، السادس؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۶۴۴؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۶۰۸؛ شبیری زنجانی، توضیح المسائل، م ۶۵۲؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج ۲، م ۳۴۱؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، غسل، غسل های مستحبی، م ۴۵۶؛ بهجت، توضیح المسائل، غسل های مستحب؛

۳. عروه الوثقی، ج ۱، غسل، غسل های مستحب، اغسال فعلیه، الحادی عشر؛ امام، تحریر الوسیله، غسل های مستحبی، غسل های فعلیه؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، غسل، غسل های مستحبی، م ۴۵۹؛ امام خامنه ای، سایت، اعتکاف، <http://www.leader.ir/fa/book/111?sn=20167>؛ خوئی و وحید و تبریزی، منهاج الصالحین، اغسال مستحبی، اقتباس از م ۳۴۱؛ شبیری، مسائل شرعی، اقتباس از م ۶۵۱؛

۴. استفتاء خصوصی کتبی؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۴۷؛ وحید و خوئی و تبریزی، منهاج الصالحین، ج ۲، م ۱۰۷۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، شرط ششم، م ۱۰۷۲؛ شبیری زنجانی، سایت، yon.ir/z7JPX؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، استفاده از سرویس‌های بهداشتی خارج از مسجد

۵. استفتاء خصوصی کتبی

نمی تواند خارج شود مگر اینکه خروج برای درس ضرورت عرفی بشمار آید، البته نباید خروج به حدی باشد که صورت اعتکاف از بین رود. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام سیستانی، مکارم، نوری، شبیری زنجانی، وحید خراسانی) نمی تواند. (آیات عظام فاضل لنکرانی و صافی گلپایگانی)

بعید نیست شرکت در درس از موارد حاجت عرفیه و ضرورت عرفیه باشد و خروج برای آن به مقدار ضرورت، جائز است. (آیت الله اراکی)^۱

۹. شرکت در امتحان^۲

اگر شرکت در امتحان ضرورت عرفی دارد مانعی ندارد مانند این است که برای انسان سرنوشت ساز باشد. ولی خروج از مسجد نباید به حدی برسد که صورت اعتکاف محو شود. (امام خامنه ای، آیات عظام سیستانی، خوئی، وحید، مکارم) خروج از محل اعتکاف برای امتحان مهم، ضرورت عرفیه به حساب آمده و مانعی ندارد. (آیت الله وحید) جایز نیست. (آیت الله صافی)

اگر شرکت در جلسه امتحان برایش لازم و ضروری است، می تواند از مسجد خارج شود ولی در صورتی که توقّفش بیرون مسجد زیاد طول بکشد به حدی که صورت اعتکاف به هم بخورد، اعتکاف خود به خود باطل می شود. (آیت الله شبیری زنجانی) در صورتی که وقت امتحان منحصر باشد و وقت دیگری نداشته باشد خروج مانعی ندارد به شرط آنکه اقتضای کند به اقل مسافت، و اقرب طرق، و اقل آزمون امکان، به طوری که بیش از مقدار ضرورت، خارج مسجد مکث نکند و زیر سقف ننشیند و راه نرود حتی الامکان و پس از قضای ضرورت فوراً برگردد. (آیت الله اراکی)

سوال: در فرض جواز خروج معتکف مانند امتحان چه مدت زمانی را می تواند بیرون از مسجد بماند؟^۳
خروج و توقف در خارج مسجد باید به مقدار ضرورت و حاجت باشد و در همین صورت نیز، اگر خروج طولانی شود به گونه ای که صورت اعتکاف از بین برود، اعتکاف باطل است. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام سیستانی، فاضل، خوئی، مکارم، نوری، وحید، خوئی، صافی، گلپایگانی، اراکی، بهجت، تبریزی)

مدت زمان به ساعت برای خروج مانند امتحان:

به مقدار محدود که منافات با صدق اعتکاف نداشته باشد (برای یک یا دو ساعت اشکالی ندارد)، مانعی ندارد. (امام خامنه ای، آیات عظام سیستانی، مکارم)^۴

احکام اعتکاف

۱. استفتانات خصوصی کتبی توسط اداره پاسخ گویی به مسائل دینی آستان قدس رضوی، س ۸، جامع الاحکام، ج ۱، س ۵۱۵، ص ۱۴۴، پاسخ به سبصد مسأله موجود در سایت آیت الله صافی، عروه الوثقی، احکام اعتکاف، شرط هشتم، خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج ۲، م ۱۰۷۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، م ۱۰۷۲؛ آیت الله اراکی: استفتانات، اعتکاف، س ۲، ص ۵۹.
۲. مکارم، اعتکاف عبادتی کامل، ص ۱۱۶ تا ۱۲۰؛ سایت معظم له، yon.ir/nv4Gu: استفتانات آیت الله وحید، موجود در سایت معظم له، به نشانی: yon.ir/g3i9H، آیت الله اراکی: استفتانات، اعتکاف، س ۳، ص ۵۹. آیت الله سیستانی: استفتاء خصوصی کتبی: امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، شرکت در امتحان؛ صافی، سایت معظم له، <http://saafi.com/news/4750>؛ س ۳۸. خروج برای شرکت در جلسه امتحان مثل کنکور و آزمون ها و مصاحبه های مختلف شغلی؟
۳۸. جایز نیست. س ۳۸. خروج برای شرکت در جلسه امتحان مثل کنکور و آزمون ها و مصاحبه های مختلف شغلی؟ ۳۸. جایز نیست. عروه الوثقی، احکام اعتکاف، شرط هشتم، خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج ۲، م ۱۰۷۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، م ۱۰۷۲.
۳. عروه الوثقی، احکام اعتکاف، م ۳۵ و ۳۶؛ خوئی و حید و تبریزی، منهاج الصالحین، الخاتمه فی الاعتکاف، م ۱۰۷۲، السادس؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، م ۱۴۱۵؛ بهجت، وسیله النجاه، ج ۱، م ۱۱۹۴؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، شرکت در امتحان؛
۴. سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۱۴۷، پاورقی؛ مکارم، سایت معظم له، yon.ir/nv4Gu؛ امام خامنه ای، استفتانات خصوصی، شماره استفتاء ۶۴۴۴۶۷. تاریخ استفتاء: ۱۳۹۵/۰۱/۲۷.

۱۰. وسایل مورد احتیاج

سوال: خروج معتکف از مسجد برای آوردن وسایل مورد احتیاجش چه حکمی دارد، در فرضی که می‌تواند فرد غیر معتکفی را برای آوردن آن وسایل مأمور نماید؟^۱

اگر مأمور کردن دیگران محذوری ندارد، خارج نشود. (امام خامنه‌ای، آیات عظام شبیری، سیستانی)

در فرض سؤال جایز نیست. (آیات عظام مکارم شیرازی، وحید، فاضل)

اگر ارجاع به غیر به طور متعارف ممکن باشد خود معتکف خارج نشود. (آیت‌الله صافی گلپایگانی)

معلوم شد لزوم اقتصار بر مقدار ضرورت، لذا تا نائب گرفتن مقدور باشد نباید خارج شود. (آیت‌الله بهجت)

نذر برای خروج از مسجد

اگر قبل از اعتکاف نذر کرده باشد چهل روز به زیارت مشرف شود آیا می‌تواند در ایام اعتکاف برای عمل به نذر خود و زیارت از مسجد خارج شود؟

باید خارج شود و زیارت کند اما بنا بر احتیاط واجب باید کوتاهترین راه را انتخاب کند و به حداقل زیارت اکتفا کند و برگردد. (امام خامنه‌ای)^۲

تهیه مکان وضو در داخل مسجد

اگر مکان‌هایی برای وضو و شستن دست‌ها و دندان‌ها در خارج از مسجد فراهم شده باشد، آیا واجب است مکان خاصی در داخل مسجد تهیه شود تا معتکف از مسجد خارج نشود؟

صرف نیاز به خروج از مسجد برای طهارت و نظافت - برای جواز خروج - کافی است و تهیه مکانی در داخل مسجد واجب نیست. (امام خامنه‌ای)^۳

رعایت نزدیک‌ترین راه و زیر سایه رفتن در موارد جواز خروج

حکم رعایت نزدیک‌ترین راه

معتکف نباید بیش از مقدار حاجت و ضرورت بیرون مسجد بماند، بر این اساس سؤال ذیل مطرح می‌گردد:

پرسش: آیا مراعات نزدیکترین مسیر در هنگام خروج از محل اعتکاف واجب است؟

احتیاط واجب است. (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیات عظام وحید خراسانی، گلپایگانی، صافی، سیستانی، اراکی، فاضل، نوری همدانی) بلی، باید نزدیکترین مسیر را برگزیند. (آیت‌الله بهجت)

انتخاب نزدیک‌ترین راه واجب نیست مگر آنکه اختلاف دو راه بسیار زیاد باشد. (آیت‌الله مکارم شیرازی)

احتیاط مستحب است. (آیات عظام خوئی، تبریزی)^۴

برای مقدار خروج از مسجد، ضرورت باید رعایت شود نزدیکی و دوری باعث فرق نیست و اگر مقدار زمان در نزدیک و دور مساوی باشد شخص در انتخاب مخیر است و الا هر کدام که مستلزم مکث کمتر در خارج مسجد گردد لازم است انتخاب شود. (آیت‌الله شبیری زنجانی)^۵

۱. استفتانات خصوصی کتبی توسط اداره پاسخ‌گویی به مسائل دینی آستان قدس رضوی، س ۱۰، آیت‌الله حسینی شاهرودی: استفتاء خصوصی کتبی.

۲. امام خامنه‌ای، استفتاء خصوصی (ادمین)، شماره استفتاء: ۸۳۶۳۸۱ تاریخ استفتاء: ۱۳۹۶/۱۰/۲۷؛

۳. امام خامنه‌ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، تهیه مکان وضو در مسجد؛

۴. تحریر الوسیله، ج ۱، خاتمه فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۹؛ الاحکام الواضحه، فاضل، الاعتکاف، الشرط السادس؛؛ هداية العباد، گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳؛ هداية العباد، صافی گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲؛ وسیله النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، م ۱۲۰۳، زیادة الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲ ص ۱۵۲، امام خامنه‌ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، انتخاب مسیر کوتاه در خروج اضطراری؛ تعلیقه العروة الوثقی مکارم، نوری همدانی، ج ۲، شروط الاعتکاف، م ۳۵؛ منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی ج ۱ خاتمه فی الاعتکاف، الشرط السادس؛

۵. شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، خروج از مسجد

سوال: کسی که از مسجد برای غسل واجب خارج می‌شود آیا می‌تواند با وجود حمام نزدیک به مسجد، به حمام دورتر برود؟

باید محلی را انتخاب کند که مستلزم مکث کمتر در خارج مسجد باشد. (امام خامنه‌ای)
حمامی را انتخاب کند که رفتن به سوی آن و غسل کردن در آن نسبت به حمام دیگر وقت کمتری را اشغال می‌کند. (آیت الله سیستانی)
هرگاه زمان آنها مساوی باشد اولویت با حمام نزدیک است. (آیت الله مکارم شیرازی)
اگر مستلزم توقف کمتر نمی‌شود نمی‌تواند. (آیت الله صافی گلپایگانی)
اقرب طرق را اختیار کند. (آیت الله وحید خراسانی)
برای هر حاجت و ضرورتی که از مسجد خارج می‌شود باید اقتضای آن را نماید از جهت خروج از مسجد. (آیت الله بهجت)
خیر (آیت الله فاضل لنکرانی)

برای مقدار خروج از مسجد، ضرورت باید رعایت شود نزدیکی و دوری باعث فرق نیست و اگر مقدار زمان در نزدیک و دور مساوی باشد شخص در انتخاب مخیر است و الا هر کدام که مستلزم مکث کمتر در خارج مسجد گردد لازم است انتخاب شود. (آیت الله شبیری زنجانی)^۱

سوال: شخصی در حال اعتکاف احتیاج به طهارت (وضو یا غسل) پیدا می‌کند اگر طهارت در نزدیک‌ترین محل خارج مسجد، مستلزم توقف و مکث زیاد در خارج مسجد است آیا می‌تواند به مکان دورتر که زمان کمتری معطل می‌شود برود؟

هر کدام که مستلزم مکث کمتر در خارج مسجد باشد، باید انتخاب شود. (امام خامنه‌ای)
میزان دوری یا نزدیکی به مسجد نیست بلکه میزان، بودن در خارج مسجد است که باید سعی شود هر چه کمتر در خارج مسجد توقف کند. (آیت الله سیستانی)
برای مقدار خروج از مسجد، ضرورت باید رعایت شود نزدیکی و دوری باعث فرق نیست و اگر مقدار زمان در نزدیک و دور مساوی باشد شخص در انتخاب مخیر است و گر نه هر کدام که مستلزم مکث کمتر در خارج مسجد گردد، لازم است انتخاب شود. (آیت الله شبیری زنجانی)

آری این کار اولویت دارد. (آیت الله مکارم شیرازی)
بلی می‌تواند. (آیت الله صافی گلپایگانی)
توقف کمتر را اختیار کند. (آیت الله وحید خراسانی)

برای هر حاجت و ضرورتی که از مسجد خارج می‌شود باید اقتضای آن را نماید از جهت خروج از مسجد. (آیت الله بهجت)
بلی، باید به آنجا که زمان کمتر می‌برد، برود. (آیت الله نوری همدانی)

مانعی ندارد بلکه باید به جایی برود که زمان کمتری خارج مسجد باشد. (آیت الله فاضل لنکرانی)
در فرض زمان کمتر مانعی ندارد. (آیت الله تبریزی)^۲

سوال: حکم مسأله قبل در مورد تخلی و توالف رفتن چیست؟ گاه توالف نزدیک شلوغ است و مستلزم توقف زیاد در خارج مسجد است ولی در توالف دورتر کمتر معطل می‌گردد؟
حکم مسأله قبل را دارد.^۴

۱. استفتائات خصوصی کتبی؛ شبیری، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتکاف، خروج از مسجد

۲. استفتائات خصوصی کتبی؛

۳. استفتائات جدید، ج ۱، س ۷۲۹، ص ۱۵۲

۴. استفتاء خصوصی کتبی

حکم توقف و مکث

واجب است به مقدار ضرورت مکث کند.^۱

حکم نشستن در زیر سایه^۲

معتکف در خارج از مسجد، در صورت امکان نباید زیر سایه (خوئی، وحید، تبریزی: بنابر احتیاط واجب) بنشیند، لذا نشستن زیر سایه در خارج از محل اعتکاف، اگر قضاء حاجت و رفع نیاز متوقف بر نشستن باشد، اشکال ندارد. (مراجع عظام تقلید)

اگر برای ضرورت ناچار شود از مسجد بیرون رود، باید از تأخیرهای بی‌مورد مانند نشستن یا استراحت در زیر سایه و امثال آن اجتناب کند و بیش از مقدار ضرورت بیرون مسجد نماند. (امام خامنه ای)

در خارج از مسجد، در صورت امکان، نباید در روز، زیر سایه بنشیند؛ ولی اگر انجام آن کار، جز با نشستن معتکف زیر سایه انجام نمی‌شود، اشکال ندارد و بنابر احتیاط واجب بعد از انجام آن کار و رفع نیاز نباید بنشیند؛ مگر آنکه ضرورتی پیش آید (آیت الله سیستانی)

آیا معتکف می‌تواند در موارد جواز خروج از مسجد هنگام رفتن یا برگشتن بر روی صندلی اتوبوس بنشیند؟ ج: به تناسب حکم و موضوع به نظر می‌رسد که جلوسی که نهی شده، برای این است که انسان زود برگردد و لذا نشستن مذکور، مانعی ندارد (آیت الله شبیری زنجانی)

حکم راه رفتن در زیر سایه

بلی می‌تواند هر چند احتیاط مستحب ترک آن است.

(حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، سیستانی، نوری همدانی، خوئی، شبیری زنجانی)

بنابر احتیاط واجب زیر سایه راه نرود. (آیات عظام صافی گلپایگانی، اراکی، بهجت)

نبايد زیر سایه راه برود. (آیت الله گلپایگانی).^۳

حکم نشستن در غیر سایه

آیا معتکف در خارج از مسجد می‌تواند در مکانی که سایه نیست مثلاً زیر آفتاب بنشیند:

بنابر احتیاط واجب ننشیند مگر در حال ضرورت. (حضرت امام، آیات عظام اراکی، گلپایگانی، خوئی، فاضل، تبریزی، صافی، وحید خراسانی، نوری همدانی، بهجت)

بنابر احتیاط واجب بعد از قضاء حاجت و رفع نیاز ننشیند مگر در حال ضرورت. (آیت الله سیستانی)

نبايد بنشیند. (آیت الله مکارم شیرازی)^۴

۱. عروه الوثقی، احکام اعتکاف، م ۳۵؛ بهجت، وسیله النجاه، ج ۱، م ۱۲۰۳؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، م ۱۴۱۲؛ خوئی و وحیدو تبریزی، الخاتمه فی الاعتکاف، م ۱۰۷۲، السادس؛
 ۲. امام خامنه ای، جزوه اختلاف فتاوی سال ۹۹؛ عروه الوثقی، احکام اعتکاف، م ۳۵؛ بهجت، وسیله النجاه، ج ۱، م ۱۲۰۳؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، م ۱۴۱۲؛ خوئی و وحیدو تبریزی، الخاتمه فی الاعتکاف، م ۱۰۷۲، السادس؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، خروج از مسجد؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۵۱؛
 ۳. تحریر الوسیله، ج ۱، خاتمه فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، انتخاب مسیر کوتاه در خروج اضطراری؛
 تعلیقه العروه الوثقی خوئی، سیستانی، مکارم، نوری همدانی، ج ۲، کتاب الاعتکاف، شرائط الصحه، م ۳۵، تنقیح مبانی العروه، تبریزی، شروط الاعتکاف، م ۳۵، پاورقی ۲، ص ۲۵۸
 وسیله النجاه، بهجت، شرائط صحه الاعتکاف، م ۱۲۰۳، الاحکام الواضحه فاضل، الاعتکاف، الشرط السادس، هدایه العباد، گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۳؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، خروج از مسجد؛
 هدایه العباد، صافی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۲، مقام معظم رهبریا حکام اعتکاف سوال ۴۰،
 زبده الاحکام، اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲، ص ۱۵۲
 ۴. تحریر الوسیله، ج ۱، خاتمه فی الاعتکاف، القول فی شروطه، م ۹
 هدایه العباد، صافی گلپایگانی ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۱۲
 هدایه العباد، گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۱۳
 الاحکام الواضحه، فاضل، الاعتکاف، الشرط السادس
 زبده الاحکام، اراکی، الاعتکاف، شروطه، م ۲، ص ۱۵۲
 وسیله النجاه، بهجت، شرائط صحه الاعتکاف، م ۱۲۰۳
 منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج ۱، الخاتمه فی الاعتکاف، الشرط السادس
 تعلیقه العروه الوثقی، مکارم، نوری همدانی، ج ۲، شروط الاعتکاف، م ۳۵

تفاوت نداشتن در انواع توقف، نشستن و... در مسجد

تفاوتی بین انواع توقف و بودن در مسجد نیست. بنابراین می‌تواند بایستد یا بنشیند یا راه برود؛ زیرا آنچه لازم است، آن است که به قصد عبادت در مسجد توقف کند، به هر شکلی که باشد (مراجع عظام تقلید).^۱

احکام اعتکاف

۱. نذر و اعتکاف

نذر روزه در سفر

مسافر در سفر نمی‌تواند روزه بگیرد؛ مگر اینکه نذر روزه مستحبی نذر کند، در وطن خود کرده باشد و این نذر هم باید نذر شرعی باشد؛ یعنی تمام شرایط نذر که از آن جمله صیغه نذر است را دارا باشد.

پرسش: آیا در سفر می‌توان نذر روزه مستحبی کرد؟

نذر روزه مستحبی در حال سفر بنا بر احتیاط واجب صحیح نیست. (امام خامنه ای، آیات عظام صافی، اراکی)
نذر روزه مستحبی در سفر جایز نیست؛ بلکه باید در حضر یا همان وطن خود باشد. (آیات عظام فاضل، نوری همدانی)
اشکال دارد؛ ولی اگر نذر کرد، احتیاط آن است که به نذر خود عمل کند. (آیت الله مکارم)
نذر روزه مستحبی در سفر جایز است. (آیات عظام سیستانی، تبریزی، زنجانی)^۲
تذکر: مسافری که با نذر روزه گرفته است، نمازش شکسته است.

قصد روزه دیگر در نذر اعتکاف معین

هرگاه نذر کند که در روزهای معینی (مثلاً سه روز اول ماه شعبان) معتکف شود و روزه نذری یا روزه استیجاری نیز بر عهده داشته باشد، می‌تواند چنین روزه‌هایی را به هنگام اعتکاف نذری به جا آورد، تا هم نذر اعتکاف را انجام داده باشد و هم روزه‌های واجب را. البته اگر به هنگام نذر اعتکاف، قصدش این باشد که روزه مخصوص اعتکاف بگیرد، نمی‌تواند قصد روزه دیگری کند (آیات عظام سیستانی، خوئی، مکارم).^۳

اگر اعتکاف در روزهای معینی را نذر کند و روزه نذری هم داشته باشد، جایز است برای وفای به هر دو نذر، روزه نذری را در اعتکاف نذری بگیرد، و اعتکاف نذری یا استیجاری در ماه رمضان نیز صحیح است (امام: اگر نذر یا استیجار انصراف از ماه مبارک رمضان نداشته باشد).^۴
(حضرت امام، آیت الله بهجت)

پرسش: اگر نذر کند در ایام معینی معتکف شود و در اعتکاف روزه هم بگیرد، آیا می‌تواند روزه واجب به نذر دیگر یا اجاره را بگیرد؟ مانعی ندارد. (آیت الله تبریزی)^۵

نیت روزه نذر با داشتن روزه قضا

آیا کسی که روزه قضا دارد، می‌تواند روزه مستحبی نذر کند؟

این مسئله سه صورت دارد:

احکام اعتکاف

۱. العروة الوثقی، ج ۲، ص ۸۵ م ۳۷

۲. سیستانی، رساله جوان، ص ۲۰۷، درس ۶۳ زنجانی، توضیح المسائل مراجع، ذیل ۱۷۱۷. مسائل جدید، ج ۶، ص: خوئی، صراط النجاة، ج ۶، ص ۱۶۲۰؛ مکارم، اعتکاف عبادتی کامل؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، اعتکاف مسافر؛ صافی؛ جامع الاحکام، ج ۱، ص ۱۴۴؛ س ۵۱۶؛ اراکی، استفتائات، ص ۱۵۸، مبحث نذر و عهد، س ۱۰؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۱۷؛ فاضل، جامع المسائل، ج ۱، ص ۵۸۴؛ نوری همدانی، استفتائات، ج ۱، ص ۳۳۱؛

۳. العروة الوثقی، ج ۲، ص ۷۹، م ۶

۴. روح الله خمینی، تحریر الوسیله ج ۱ ص ۳۰۵، کتاب الصوم، خاتمه فی الاعتکاف، القول فی شروطه، الثالث.

وسیله النجاة، شرایط صحّت اعتکاف، شرط الثالث.

۵. استفتائات جدید، ج ۱، ص ۱۵۵، س ۷۵۳.

الف. نذرش مطلق است؛ یعنی معین نکرده است که در چه روزی روزه بگیرد. مثلاً بگوید: «برای خدا بر من است که یک روز روزه بگیرم.»

ب. نذرش معین است؛ درحالی که فرصت کافی برای انجام روزه قضا ماه رمضان قبل از روزه منذور دارد و انجام روزه قضا قبل از روزه منذور نیز ممکن است.

ج. نذرش معین است؛ درحالی که فرصت کافی برای انجام روزه قضا ماه رمضان قبل از روزه منذور وجود ندارد و انجام روزه قضا قبل از روزه منذور نیز ممکن نیست.

پاسخ صورت الف و ب:

نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه منذور قبل از روزه قضا اشکال دارد و احتیاط واجب این است که روزه منذور را بعد از روزه قضا بگیرد؛ مگر وقت روزه نذری ضیق شود (حضرت امام).

اگر قصد داشته باشد که روزه نذری را بعد از روزه قضا بگیرد نذرش صحیح است. (امام خامنه ای)

نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه منذور قبل از روزه قضا جایز نیست (آیت الله سیستانی).

نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه منذور قبل از روزه قضا اشکال دارد (آیت الله مکارم).

نذرش صحیح است و انجام روزه منذور قبل از روزه قضا نیز اشکال ندارد (آیات عظام خویی و فاضل).

صحت نذر در هر دو حالت محل اشکال است (آیت الله گلپایگانی).

پاسخ صورت ج:

نذرش باطل است (حضرت امام و آیات عظام سیستانی و فاضل).

صحت نذر محل اشکال است (آیات عظام گلپایگانی و مکارم).

نذرش صحیح است (آیات عظام خویی و اراکی).

نذر روزه در سفر با داشتن روزه قضا

آیا کسی که روزه قضا دارد، می تواند روزه مستحبی در سفر نذر کند؟

اگر در حضر (قبل از سفر) نذر کند که در روز معینی در سفر روزه بگیرد، نذر و روزه نذری اش صحیح است؛ هرچند قضا روزه واجب برعهده اش باشد (امام خامنه ای).^۱

۲. اذن شوهر، والدین، و صاحب کار در اعتکاف؛

اجازه صاحب کار

آیا اجازه صاحب کار برای صحت اعتکاف معتبر است؟

کسی که در استخدام دیگری و اجیر اوست در صورتی که قرارداد اجاره به گونه ای است که صاحب کار مالک منافع و اعمال بدنی اجیر در مدت اعتکاف می باشد، اجیر باید از صاحب کار و مستأجر برای اعتکاف اجازه بگیرد اما در غیر اینصورت اعتبار اجازه در صحت اعتکاف معلوم نیست بلکه در بعضی فروض، معلوم العدم است. (حضرت امام)

کسی که در استخدام دیگری است مانند برخی از کارمندان یا کارگران در صورتی که قرارداد اجاره به گونه ای است که صاحب کار مالک منافع و اعمال بدنی اجیر می باشد و اعتکاف با عمل اجاره منافات دارد باید از صاحب کار اجازه بگیرد. (آیات عظام خویی، اراکی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، نوری همدانی، بهجت)^۲

۱. مقام معظم رهبری احکام روزه مساله ۲۲۴،

۲. العروة الوثقی، ج ۲، ص ۷۸. آیه الله بهجت در ادامه چنین می فرمایند: و ممکن است آنچه مبطل اعتکاف باشد، منع و نهی مستأجر باشد، نه مجرد عدم اذن و اجازه او.

کسی که در استخدام دیگری و اجیر اوست در صورتی که قرارداد اجاره به گونه‌ای است که صاحب کار مالکِ منافع و اعمالِ بدنی اجیر می‌باشد، اجیر باید از صاحب کار و مستأجر برای اعتکاف اجازه بگیرد اما اگر اجیر مالکِ منافع بدنی خویش است و تنها برای انجام عملی در ذمه اجیر شده است، مخالفت او و وفاء نکردن به آنچه برایش اجیر شده موجب بطلان اعتکاف نیست. (آیات عظام گلیپایگانی، صافی گلیپایگانی)

کسی که در استخدام دیگری و اجیر اوست در صورتی که قرارداد اجاره به گونه‌ای است که صاحب کار مالکِ منافع و اعمالِ بدنی اجیر می‌باشد، در صورتی که اجیر در مکث و توقّف خارج از محل کار مجاز باشد و اعتکاف هم برای شغل و کسب نباشد، اعتکافش صحیح است، هرچند در خصوص اعتکاف از صاحب کار اجازه نگرفته باشد. (آیت الله سیستانی)^۲

اجازه پدر و مادر

پرسش: آیا فرزند باید برای اعتکاف از والدین خود اجازه بگیرد حتی اگر معتکف شدن او موجب اذیت و آزار و یا زحمت آنان نباشد؟

در صورتی که اعتکاف موجب آزار و اذیت والدین باشد، اعتکاف باطل است و اگر موجب اذیت آنان نباشد احتیاط مستحب است اجازه بگیرد. (حضرت امام، آیات عظام گلیپایگانی، تبریزی، خوئی، وحید خراسانی، مکارم شیرازی، فاضل لنکرانی، نوری همدانی، بهجت)^۳ اگر اعتکاف باعث اذیت والدین باشد و این اذیت، از روی دلسوزی آنان باشد، چنین اعتکافی باطل است. (آیت الله سیستانی)^۴ در صورت عدم ایذاء^۵ اجازه والدین شرط نیست، بلی احتیاط خوب است. اگر فرزند بداند که پدر یا مادر، از انجام اعتکاف به جهت مهربانی و شفقت بر فرزند اذیت می‌شوند و یا اگر پدر یا مادر از انجام اعتکاف نهی کنند و مخالفت با آنان سبب اذیت و آزارشان می‌شود، اعتکاف باطل می‌گردد. (آیت الله صافی گلیپایگانی)^۶

اجازه شوهر

پرسش: آیا اذن شوهر در اعتکاف زن لازم است؟

الف: اعتکاف منافات با حق شوهر دارد:

پاسخ: در صورتی که اعتکاف زن بدون اجازه شوهرش موجب از بین رفتن حق شوهر^۷ باشد:

۱: بنابر احتیاط واجب لازم است. (حضرت امام، امام خامنه ای)

احکام اعتکاف

۱. یعنی اینکه اعتکاف برای اکتساب نباشد مانند اینکه فرد اعتکاف استیجاری را بپذیرد.
۲. تحریر الوسیله، ج ۱، خاتمه فی الاعتکاف، فی شروطه، الشرط السادس. وسیله النجاة بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، الشرط السادس، م ۱۱۹۳ هدایة العباد گلیپایگانی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۳ هدایة العباد صافی گلیپایگانی، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۲، زیدة الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، الشرط السادس ص ۱۵۲، العروة الوثقی، تعلیقه فاضل، سیستانی، خوبی، مکارم، گلیپایگانی، نوری همدانی، ج ۲، کتاب الاعتکاف، الشرط السابع
- ۳ - هدایة العباد گلیپایگانی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۳، الشرط السادس (علی الاحوط نعم مع النهی و الایذاء من مخالفته فالاقوی البطلان، عروه الوثقی حاشیه شرط هفتم)، الاحکام الواضحة فاضل لنکرانی، الاعتکاف، الشرط الخامس، ص ۲۶۹ العروة الوثقی تعلیقه مکارم، فاضل، گلیپایگانی، نوری همدانی، خوبی، سیستانی، ج ۲، کتاب الاعتکاف، الشرط السابع منهج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج ۱ الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط الخامس تحریر الوسیله، ج ۱، خاتمة فی الاعتکاف، فی شروط الاعتکاف، الشرط السادس وسیله النجاة بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، الشرط السادس، م ۱۱۹۳ ص ۳۳۲، استفتانات، ج ۲، بهجت ص ۴۴۲، س ۳۱۳۶.
۴. سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۴۵.
۵. ایذاء: اذیت و آزار رساندن.
۶. هدایة العباد، صافی گلیپایگانی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۲، الشرط السادس، ص ۲۳۷ و استفتانات پیرامون اعتکاف، س ۲۴، ص ۲۳.
۷. حق شوهر بر زن در دو مورد است: ۱- حق استمتاع و استفاده جنسی در هر وقتی که شوهر درخواست نماید. ۲- حق اجازه گرفتن از شوهر برای خروج از منزل، لذا همسر دائمی باید برای خروج از منزل از شوهر اجازه بگیرد.

۲: اجازه شوهر لازم است. (آیات عظام خوئی، تبریزی، وحید خراسانی، صافی گلپایگانی، گلپایگانی، بهجت، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی، نوری همدانی)

۳: زمانی که مکث زن در مسجد حرام باشد مثل موردی که زن بدون اجازه از منزل خارج شده باشد، اعتکاف باطل است و در صورتی که مکث زن در مسجد حرام نباشد ولی اعتکاف منافعی با حق شوهر باشد، صحت اعتکافش در صورتی که بدون اجازه شوهرش باشد، محل اشکال است. (آیت الله سیستانی)^۱

ب: اگر اعتکاف منافعی با حق شوهر نباشد:

اجازه شوهر لازم نیست هر چند احتیاط مستحب اجازه گرفتن است. (آیات عظام حضرت امام، سیستانی، گلپایگانی، صافی گلپایگانی، فاضل، نوری، خوئی)

بنابر احتیاط واجب اجازه شوهر لازم است. (آیات عظام مکارم، تبریزی، اراکی، بهجت)^۲

نکته ۱: شایان ذکر است که برخی از مراجع علی رغم اینکه در این مسأله (اعتکاف منافات با حق شوهر نداشته باشد) اجازه شوهر را برای صحت اعتکاف شرط نمی دانستند، ولی نسبت به صحت روزه اش (مستحب، قضا و ...) باید طبق نظر مرجعش عمل نماید؛ به عنوان مثال مراجعی که در روزه مستحب اذن شوهر را شرط می دانند بدون اذن روزه صحیح نیست و در فرضی که روزه صحیح نباشد اعتکاف هم باطل است.

نکته ۲: یکی از موارد عدم منافات با حق شوهر این است که خانم برای خروج از منزل شرعاً مجاز باشد بنابراین اگر بدون اذن از خانه خارج شود و شرعاً هم این خروج مجاز نباشد، در این صورت اعتکافش با حق شوهر منافات دارد که تفصیلش گذشت.

۴. زمان واجب شدن اعتکاف

همان گونه که گذشت، اعتکاف یا واجب معین است یا واجب موسّع و غیر معین از نظر زمان انجام و یا مستحب.

اگر اعتکاف واجب معین باشد، مثل اینکه نذر کرده دهه آخر ماه مبارک رمضان امسال را معتکف شود، به مجرد شروع اعتکاف، بلکه قبل از شروع، انجام آن در زمان خودش واجب است و رجوع و عدول از آن جایز نیست. اما در واجب موسّع، مثل اینکه نذر کرده ده روز از ماه مبارک رمضان امسال را معتکف شود و همچنین در اعتکاف مستحبی قبل از تکمیل دو روز اول، حق رجوع و عدول دارد؛ اما پس از گذشت این زمان یا در روز سوم، اعتکاف واجب می گردد و رجوع جایز نیست. ولی احتیاط آن است که در این دو مورد، مخصوصاً در واجب موسّع، هنگامی که اعتکاف را شروع کرد، عدول نکند و آن را به اتمام برساند (مراجع عظام تقلید).^۳

۱. منهاج الصالحین سیستانی، ج ۱، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط الخامس، ص ۳۴۳ و العروة الوثقی، تعلیقه سیستانی، ج ۲، کتاب الاعتکاف، شرائط الصحة، الشرط السابع، پاورقی ۱۵ ص ۴۸۲؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، معتکف شدن زنان؛

۲. تحریر الوسیله، مرحوم امام، ج ۱، فی شروط الاعتکاف، الشرط السادس

وسيلة النجاة بهجت، شرائط صحة الاعتکاف، الشرط السادس، م ۱۱۹۳، ص ۳۳۲

هدایة العباد، صافی ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۲، الشرط السادس

هدایة العباد گلپایگانی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۰۳، الشرط السادس

الاحکام الواضحة، فاضل، الاعتکاف، الشرط الخامس، ص ۲۶۹ و

العروة الوثقی، تعلیقه مکارم، فاضل، گلپایگانی، اراکی، نوری همدانی، خویی، سیستانی، ج ۲، کتاب الاعتکاف، الشرط السابع، زبدة الاحکام اراکی، الاعتکاف، شروطه، الشرط السادس، ص ۱۵۲. منهاج الصالحین خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج ۱، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط الخامس.

منهاج الصالحین سیستانی، ج ۱، الخاتمة فی الاعتکاف، الشرط الخامس، ص ۳۴۳ و العروة الوثقی، تعلیقه سیستانی، ج ۲، کتاب الاعتکاف، شرائط الصحة، الشرط السابع، پاورقی ۱۵ ص ۴۸۲.

۳. العروة الوثقی، ج ۲، ص ۸۶، م ۳۹

۵. شرط خروج از اعتکاف و شرط منافی

معتکف می‌تواند به هنگام نیت اعتکاف، شرط کند که هر زمان خواست حتی در روز سوم، از اعتکاف خارج شود؛ اعم از اینکه خروج از اعتکاف را مشروط به حادث شدن امری کند یا نه؛^(۱) ولی نمی‌تواند شرط کند که منافیات اعتکاف، نظیر هم بستن با همسر و مانند آن را در حال اعتکاف انجام دهد، شایان ذکر است شرط مذکور باید به هنگام نیت اعتکاف ذکر گردد و چنانچه شرط مقارن با نیت اعتکاف نباشد (چه قبل از آن و چه بعد از آن) اثر ندارد؛ بنابراین اگر شرط مذکور بعد از نیت اعتکاف ذکر شود، اعتباری ندارد، هرچند قبل از شروع روز سوم اعتکاف باشد. و هرگاه به هنگام نیت اعتکاف، شرط عدول کند، سپس آن را اسقاط کند، این اسقاط تأثیری ندارد؛ هرچند احتیاط آن است که آثار سقوط شرط را جاری کند، یعنی پس از تکمیل دو روز عدول نکند و روز سوم را نیز در اعتکاف بماند (صاحب عروه).^۱

(۱) حضرت امام، :

شرط رجوع به طور مطلق حتی بدون حادثی، محل اشکال، بلکه جایز است. بلی عذر، اعم است از عذر عادی مثل آمدن همسر یا عذر دیگر.^۲

آیات عظام مکارم و سیستانی:

و احتیاط آن است که شرط مذکور برای عذری هرچند عرفی باشد.^۳

آیت‌الله فاضل:

روز سوم واجب است؛ مگر وقتی که در هنگام نیت، شرط کند اگر عارضه رخ داد، از اعتکاف منصرف شود و آن عارضه در روز سوم حادث شود. در اینجا اگر خواست، می‌تواند از اعتکاف برگردد. و شرط اگر مقارن با نیت نباشد، اعتباری ندارد؛ چه قبل از نیت باشد، چه بعد از شروع در اعتکاف.^۴

آیت‌الله تبریزی:

در صورتی که اعتکاف واجب معین نباشد، در دو روز اول می‌تواند رجوع کند و همچنین اگر شرط رجوع در ابتدا کند، هر وقت خواست، می‌تواند رجوع کند. در غیر این دو صورت نمی‌تواند.^۵

(مراجع عظام تقلید): انسان می‌تواند از آغاز هنگام نیت اعتکاف شرط کند که اگر مشکلی پیش آمد اعتکاف را رها کند بنابراین صورت در وقت پیشامد مانع رها کردن اعتکاف اشکال ندارد حتی در روز سوم. اما شرط بعد از شروع اعتکاف یا قبل از شروع آن صحیح نیست بلکه باید همزمان با نیت اعتکاف باشد.

پرسش: آیا معتکف در حین اعتکاف می‌تواند شرط کند بدون عارض شدن هیچ سببی بتواند اعتکاف را قطع

نماید؟

حضرت امام:

خیر نمی‌تواند.

احکام اعتکاف

آیات عظام تبریزی، صافی گلپایگانی، خوئی، گلپایگانی، اراکی، فاضل لنکرانی، بهجت، نوری همدانی:

بلی می‌تواند.

آیات عظام وحید خراسانی، سیستانی، مکارم شیرازی :

محل اشکال است.^۶

۱. العروة الوثقی، ج ۲، ص ۸۶، م ۴۰، امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف شرط ترک اعتکاف، <http://www.leader.ir/fa/book/13>، آیا شخص معتکف میتواند در ابتدای اعتکاف هنگام

نیت کردن شرط کند اگر عذری برای او پیش آید حتی در روز سوم هم در از اعتکاف بر دارد؟ بله میتواند.

۲. تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۳۹۱.

۳. اعتکاف عبادتی کامل، ص ۸۶؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، ص ۳۴۴.

۴. الاحکام الواضحه، ص ۲۷۰.

۵. استفتانات جدید، ج ۱، ص ۱۴۱، سؤال ۶۶۳.

۶ - هدایة العباد، گلپایگانی، ج ۱، شروط الاعتکاف، م ۱۴۱۷

محرمات اعتكاف

محرمات اعتكاف عبارتند از:

۱. آمیزش با همسر

۲. استمناء

۳. بوییدن عطریات و بوهای خوش

۴. خرید و فروش

۵. جدال و مجادله

تفصیل احکام هر مورد در ذیل مطرح می‌گردد.

ب: حکم بوییدن بوی خوش بدون تلذذ!

۱. گیاهان:

اشکال ندارد. (حضرت امام، آیات عظام خوئی، وحید، صافی، نوری، سیستانی، بهجت)

به احتیاط واجب حرام است. (آیت الله فاضل)

استنشام آنچه که بوی خوش آن چشم گیر است، حرام است، مانند مشک و عنبر و همچنین گیاهان خوشبو (آیت الله شبیری زنجانی)

۲. غیر گیاهان

حرام است. (آیات عظام مکارم، سیستانی، نوری)

اشکالی ندارد. (حضرت امام، آیات عظام صافی، بهجت، خوئی)

به احتیاط واجب حرام است. (آیات عظام فاضل، تبریزی)

استنشام آنچه که بوی خوش آن چشم گیر است، حرام است؛ مانند مشک و عنبر (آیت الله شبیری زنجانی)^۲

استنشام بوی عطر در مساجد:

سوال: در مساجد معمولاً غیر معتکفین عطر می‌زنند و گریزی از آن نیست، وظیفه معتکف چیست؟

در مواردی که موجب استنشام بوی خوش نشود مانع ندارد و اگر بودن در آن مکان مستلزم بوییدن بوی خوش است باید آنجا را ترک کند. (امام خامنه ای)

استنشام بوی عطر آنان جایز نیست ولی احساس بوی عطر مانعی ندارد. (آیات عظام شبیری زنجانی، سیستانی)

استنشام عمدی نکند. (آیات عظام مکارم، وحید، صافی گلپایگانی)

هدایة العباد، صافی، ج ۱، شروط الاعتكاف، م ۱۴۱۶

وسيلة النجاة، بهجت، شرائط صحة الاعتكاف، م ۱۲۰۷

تحریر الوسيلة، فی شروط الاعتكاف م ۱۳، صص ۲۸۱ و ۲۸۲

زبدة الاحكام، اراکی، الاعتكاف، شروطه، م ۴، ص ۱۵۳

تعلیقة العروة الوثقی، اراکی، مکارم، فاضل، نوری همدانی، کتاب الاعتكاف، شرائط الاعتكاف، م ۴۰

الاحكام الواضحة، فاضل، الاعتكاف، م ۱۱۰۵ و ۱۱۰۶، صص ۲۶۹ و ۲۷۰

منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج ۱، الخاتمة فی الاعتكاف، فصل دوم، م ۱۰۷۴

۱. بدون تلذذ یعنی به انگیزه ای غیر از لذت بردن مانند اینکه عطری را برای امتحان یا دواء ببوید.

۲. العروة الوثقی، ج ۲، احکام اعتكاف، الثالث، بوی خوش. امام خامنه ای، سایت، احکام اعتكاف، محرمات اعتكاف؛ صافی، هدایة العباد، ج ۱، م ۱۴۱۹؛ بهجت، وسیلة النجاة، ج ۱، م ۱۲۰۸؛ خوئی و وحید،

منهاج الصالحین، ج ۲، م ۱۰۷۸؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، اعتكاف، yon.ir/pHkH3؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج ۱، م ۱۰۷۸؛ فاضل، احکام واضحة، ج ۱، م ۱۱۰۹؛ وحید،

توضیح المسائل، ۱۷۶۴؛ مکارم، اعتكاف عبادتی کامل، ص ۹۰؛

بویدن عطر و مواد خوشبو عمداً بر معتکف حرام است و از هر چه هم سبب آن می‌شود اختیاراً، باید اجتناب کند. (آیت الله بهجت)

باید از رسیدن به بینی جلوگیری کند. (آیت الله فاضل لنکرانی)
اگر امکان دارد فاصله گرفته شود و استشمام نکند. (آیت الله نوری همدانی)^۱

استفاده از مواد شوینده یا خمیر دندان معطر

سوال: آیا معتکف می‌تواند از مواد شوینده معطر و خوشبو از جمله صابون مایع یا جامد، شامپو، خمیر دندان (با قید خوشبو بودن) استفاده نماید؟

در مواردی که موجب استشمام بوی خوش نشود مانع ندارد. (آیت الله خامنه‌ای)
معتکف می‌تواند از مواد شوینده معطر و خوشبو از جمله صابون مایع یا جامد، شامپو، خمیر دندان خوشبو استفاده نماید. (آیت الله سیستانی)

در صورتی که عرفاً جزء عطریات محسوب نشود مانعی ندارد، ولی بهتر پرهیز از آن است. (آیت الله مکارم شیرازی)
می‌تواند ولی اگر بوی خوش آن چشم گیر باشد نباید استشمام کند. (آیت الله شبیری زنجانی)
احتیاط واجب است که ترک کند. (آیات عظام وحید، صافی گلپایگانی)
بویدن عطر و مواد خوشبو عمداً بر معتکف حرام است و از هر چه هم سبب آن می‌شود اختیاراً باید اجتناب کند. (آیت الله بهجت)
اگر صدق بوی خوش و استعمال عطر کند حرام است و بنابر احتیاط واجب موجب بطلان اعتکاف می‌شود. (آیت الله فاضل لنکرانی)^۲

۴. خرید و فروش، تجارات دیگر^۳

الف: خرید و فروش:

در صورت عدم ضرورت، حرام است. (مراجع عظام تقلید)

ب: تجارات دیگر (مانند اجاره، صلح و...):

در صورت عدم ضرورت، بنابر احتیاط واجب بر معتکف حرام است. (مراجع عظام تقلید)^۴

احکام اعتکاف

۱. استفتائات خصوصی کتبی، اعتکاف عبادتی کامل، ص ۱۲۳، س ۷۵؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، ترک محل خوشبو؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۱۵۵؛

شبیری، سایت، کتابخانه، استفتائات، احکام اعتکاف، استشمام بوی عطر؛

۲. شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، احکام اعتکاف، محرمات اعتکاف، yon.ir/pHkH3؛ ایت الله سیستانی، توضیح المسائل جامع، ۲۱۵۵؛ استفتائات خصوصی از دفتر مراجع؛ مکارم،

سایت، استفتائات، اعتکاف، محرمات اعتکاف، بوی خوش، <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=21&lid=0&catid=44968&mid=256550>؛ امام خامنه

ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، بوی خوش خمیر دندان؛

۳. شایان ذکر است فتاوی آیات عظام سیستانی، خوئی، وحید، تبریزی نسبت به تفصیل بین واجب معین یا غیر معین درابتدای محرمات گذشت.

۴. العروة الوثقی، ج ۲، احکام اعتکاف، محرمات الاعتکاف، الرابع؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، مساله ۱۴۲۰؛ خوئی، وحید خراسانی، تبریزی، منهاج الصالحین، مساله ۱۰۷۸؛ بهجت وسیله النجاة، مساله ۱۲۰۸؛

امام خامنه‌ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، خرید و فروش؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتائات، احکام اعتکاف، محرمات اعتکاف، yon.ir/pHkH3؛

اشتغال به کارهای مباح دنیوی چه حکمی دارد؟

اشتغال به کارهای مباح دنیوی، مثل خیاطی و بافندگی و مانند آن، اشکالی ندارد؛ هرچند ترک آن جز در موارد اضطرار، مطابق با احتیاط است. (مراجع عظام تقلید غیر از آیت الله مکارم)^۱

پرداختن به امور دنیوی و مطالعات برای معتکف جایز است؛ ولی اشتغال به این امور در تمام وقت اعتکاف مشکل است و شاید با مفهوم اعتکاف از منظر اهل شرع منافات داشته باشد. (آیت الله مکارم)^۲

اضطرار به خرید و فروش

اگر معتکف برای تهیه مواد خوراکی ناچار از خرید و فروش باشد، چه حکمی دارد؟

هرگاه برای تهیه مواد خوراکی ناچار از خرید و فروش شود و شخص غیر معتکفی که این کار را انجام دهد (وکیل کردن)، پیدا نکند و تهیه اجناس مذکور بدون خرید و فروش مثل هدیه یا قرض گرفتن امکان نداشته باشد، در این صورت خرید و فروش مانعی ندارد. (مراجع عظام تقلید)^۳

هیأت برگزاری اعتکاف که متشکل از تعدادی از معتکفین است، وظیفه خدمت به معتکفین و فراهم کردن نیازمندی‌های آنها را بر عهده دارد لذا باید نیازمندی‌های معتکفین مثل افطاری و سحری را خریداری کند، آیا این مسئله به اعتکاف آنها ضرر نمی‌رساند؟

خارج شدن از مسجد برای خرید چیزهای ضروری مثل غذا و غیره اگر در ضمن آن نیازمندی‌های خود را نیز تهیه می‌کنند، اشکال ندارد؛ البته با رعایت قیودی که در استفتای «خرید و فروش توسط معتکف» خواهد آمد. (امام خامنه ای)^۴

حکم خرید و فروش غیر حضوری مانند شارژ تلفن همراه

در غیر موارد ضروری جایز نیست. (امام خامنه ای)

جایز نیست. (آیات عظام سیستانی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی)

اشکال دارد. (آیات عظام وحید خراسانی، صافی گلپایگانی)

چنانچه ضرورت نداشته باشد، جائز نیست. (آیت الله نوری همدانی)

بیع و شراء مطلقاً بر معتکف حرام است. (آیت الله بهجت)^۵

وکیل کردن غیر برای خرید^۶

آیا جایز است که معتکف کسی را برای خرید چه ضروری و چه غیر ضروری وکیل نماید؟

اگر برای خرید نیازمندی‌های هنگام اعتکاف باشد اشکال ندارد و اما در غیر آن موارد اگر وکیل کردن در هنگام اعتکاف باشد اشکال دارد. (امام خامنه ای)

وکیل قرار دادن غیر معتکف برای بیع و شراء جایز است. (آیات عظام سیستانی، مکارم، شبیری زنجانی)

۱. العروة الوثقی، ج ۲، احکام اعتکاف، محرمات الاعتکاف، الرابع؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، مساله ۱۴۲۰؛ خوئی، وحید خراسانی، تبریزی، منهاج الصالحین، مساله ۱۰۷۸؛ بهجت وسیله النجاة، مساله ۱۲۰۸؛ مقام معظم رهبری احکام اعتکاف سوال ۴۹ و ۵۷؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، احکام اعتکاف، محرمات اعتکاف، yon.ir/pHkH3

۲. اعتکاف عبادتی کامل، احکام محرمات اعتکاف، ص ۹۲، س ۷۷؛

۳. العروة الوثقی، ج ۲، احکام اعتکاف، محرمات الاعتکاف، الرابع؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، مساله ۱۴۲۰؛ خوئی، وحید خراسانی، تبریزی، منهاج الصالحین، مساله ۱۰۷۸؛ بهجت وسیله النجاة، مساله ۱۲۰۸؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، خرید و فروش؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، احکام اعتکاف، محرمات اعتکاف، yon.ir/pHkH3

۴. امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، خروج معتکف از مسجد، خروج برای خرید؛

۵. استفتانات خصوصی کتبی

۶. امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، وکیل کردن غیر برای خرید؛ شبیری، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، محرمات اعتکاف؛ سیستانی، سایت، پرسش و پاسخ، اعتکاف، س ۱۸؛ مکارم، سایت، yon.ir/sDYVv

۵. جدال (ممارات و مجادله کردن)^۱

جدال بر سر مسائل دنیوی یا دینی به قصد غلبه کردن بر طرف مقابل و اظهار فضیلت، حرام است؛ اما به نیت روشن شدن حقیقت و برطرف کردن خطا و اشتباه طرف مقابل، نه تنها اشکالی ندارد، بلکه از بهترین عبادات است. بنابراین ملاک قصد و نیت معتکف است؛ زیرا که هرکس در گروهی نیات خویش است. (مراجع عظام تقلید)^۲

احکام محرمات اعتکاف

عدم لزوم اجتناب از آنچه بر محرم حرام است

بر فرد معتکف اجتناب از آنچه بر فرد محرم حرام است، واجب پوشیدن لباس دوخته، کندن مو، خوردن صید، نگاه در آینه، شانه زدن، خواندن عقد ازدواج و ... برای معتکف جائز است. (مراجع عظام تقلید)^۳

عدم فرق در محرمات بین روز و شب

تفاوتی در محرمات بر معتکف، بین شب و روز نیست. البته چیزهایی که انجام آن بر معتکف حرام است، به خاطر آنکه روزه را باطل می کند، مانند خوردن و آشامیدن و سر زیر آب کردن، فقط در روز حرام است (حضرت امام، آیات عظام خوئی، سیستانی، فاضل، مکارم، نوری، صافی، تبریزی، وحید، بهجت).^۴

ارتکاب عمدی محرمات اعتکاف

نکته ۱:

هر کدام از شرایط صحت اعتکاف از بین برود، با توجه به توضیحاتی که گذشت باعث بطلان اعتکاف می شود؛ مانند ماندن در مسجد، یا روزه گرفتن.

نکته ۲:

مواردی که در تفصیل ذیل بطلان آنها به فتوا ذکر شده است مراد در اعتکاف واجب معین، است و در اعتکاف غیر واجب معین، جماع به فتوا و سایر محرمات به احتیاط واجب باطل است. (آیات عظام سیستانی، وحید)
مواردی که در تفصیل ذیل بطلان آنها به فتوا ذکر شده است مراد در اعتکاف واجب معین، است و در اعتکاف غیر واجب معین، به احتیاط واجب باطل است. (آیت الله خوئی)^۵

الف: مبطلات روزه:

در صورتی که روزه باطل شود، اعتکاف هم باطل می شود. (مراجع عظام تقلید)^۶

احکام اعتکاف

۱. شایان ذکر است فتاوی آیات عظام سیستانی، خوئی، وحید، تبریزی نسبت به تفصیل بین واجب معین یا غیر معین درابتدای محرمات گذشت.

۲. العروة الوثقی، ج ۲، فی احکام الاعتکاف، مورد الخامس؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف؛ هدیة العباد، صافی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۲۱؛ بهجت، وسیله النجاة، ج ۱، م ۱۲۰۸؛ شبیری، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، محرمات اعتکاف؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج ۲، الخاتمه فی الاعتکاف، م ۱۰۷۸؛

۳. منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج ۱، فصل فی احکام الاعتکاف، م ۱۰۷۹. هدیة العباد، گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۲۲، هدیة العباد، صافی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۲۱، امام خمینی، تحریر الوسيلة، ج ۱، القول فی احکام الاعتکاف، وسیله النجاة، بهجت، احکام الاعتکاف، م ۱۲۰۸، استفتانات، بهجت، ج ۲، س ۳۱۶۸ ص ۴۵۰، تعلیقه العروة الوثقی اراکی، خوبی، گلپایگانی، فاضل، سیستانی، مکارم، نوری همدانی ج ۲، کتاب الاعتکاف، فصل فی احکام الاعتکاف، استفتانات جدید، مکارم، ج ۲، س ۴۹۷ ص ۱۶۵، شبیری، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، محرمات اعتکاف. مقام معظم رهبری احکام اعتکاف سوال ۵۶،

۴. العروة الوثقی، ج ۲، احکام اعتکاف، محرمات الاعتکاف، م ۱؛ صافی، هدیة العباد، ج ۱، م ۱۴۲۲؛ بهجت، وسیله النجاة، ج ۱، م ۱۲۰۹؛ خوئی و وحید و تبریزی، منهاج الصالحین، الخاتمه فی الاعتکاف، م ۱۰۸۰؛

۵. سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۵۴، خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج ۲، م ۱۰۸۰؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج ۲، م ۱۰۸۰؛

۶. العروة الوثقی، ج ۲، احکام اعتکاف، محرمات الاعتکاف، م ۳؛ هدیة العباد، ج ۱، م ۱۴۲۳؛ بهجت، وسیله النجاة، ج ۱، م ۱۲۱۰؛ خوئی و وحید و تبریزی، منهاج الصالحین، الخاتمه فی الاعتکاف، م ۱۰۶۹، مورد دوم؛

ب: بوی خوش:

استشمام بوی خوش با تلذذ:

در صورت ارتکاب عمدی به احتیاط واجب باطل است. (حضرت امام، آیات عظام فاضل، بهجت، گلپایگانی، صافی)

در صورت ارتکاب عمدی باطل است. (آیات عظام مکارم، گلپایگانی، خوئی، سیستانی، وحید، نوری)

باطل نمی شود. (آیات عظام تبریزی و شبیری)

استشمام بوی خوش بدون تلذذ:

۱. گیاهان:

باطل نیست. (حضرت امام، آیات عظام خوئی، وحید، صافی، نوری، سیستانی، بهجت، شبیری زنجانی، تبریزی)

در صورت ارتکاب عمدی به احتیاط واجب باطل است. (آیت الله فاضل)

۲. غیر گیاهان

در صورت ارتکاب عمدی اعتکاف باطل است. (آیات عظام مکارم، سیستانی، نوری)

باطل نیست. (حضرت امام، آیات عظام صافی، بهجت، خوئی، شبیری زنجانی، تبریزی)

در صورت ارتکاب عمدی به احتیاط واجب باطل است. (آیت الله فاضل)^۱

در صورتی که عطر یا گلاب را برای لذت بردن بو کند، بنا بر احتیاط واجب اگر اعتکاف واجب معین باشد باید اعتکاف را به پایان ببرد و قضای آن را به جا آورد؛ و در واجب غیرمعین، اگر در دو روز اول باشد باید اعتکاف را از سر بگیرد و اگر روز سوم باشد اعتکاف را اتمام و سپس از سر بگیرد و در اعتکاف مستحب قبل از اتمام روز دوم چیزی بر عهده او نیست و اگر روز سوم باشد دوباره اعتکاف را از سر بگیرد و در آنچه ذکر شد بنا بر احتیاط واجب فرقی بین عمد و سهو وجود ندارد. (امام خامنه ای)^۲

ج: تجارت و خرید و فروش:

۱. تجارت (سایر انواع داد و ستد غیر از خرید و فروش)

در صورت ارتکاب عمدی به احتیاط واجب اعتکاف باطل است. (مراجع عظام تقلید غیر از آیات عظام تبریزی و شبیری)

باطل نیست. (آیات عظام تبریزی و شبیری)^۳

نکته: با توجه به اینکه مراجع عظام تقلید در حرمت مطلق تجارتات بجز خرید و فروش در اعتکاف احتیاط واجب دارند، بدیهی است که نسبت به بطلان اعتکاف هم، به احتیاط واجب باطل می شود، هر چند تصریح به این مطلب در برخی فتاوا نشده است.

۲. خرید و فروش:

۱. تحریر الوسیله، ج ۱، خاتمه اعتکاف، القول فی احکام الاعتکاف، محرمات اعتکاف و م: ۲؛ هدایه العباد، صافی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۱۷ و ۱۴۱۸ و ۱۴۱۹ و ۱۴۲۰ و ۱۴۲۱ و ۱۴۲۳؛ وسیله النجاه، بهجت، احکام الاعتکاف، م ۱۲۰۸ و ۱۲۱۰؛

الاحکام الواضحه، فاضل، احکام الاعتکاف، م ۱۱۰۹ و م ۱۱۱۱؛

منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، فصل فی احکام الاعتکاف، م ۱۰۷۸ و م ۱۰۸۰؛

شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، محرمات اعتکاف؛

عروة الوثقی، فصل فی احکام الاعتکاف، محرمات اعتکاف و م ۳؛

۲. امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، استفاده از عطر و گلاب؛

۳. تحریر الوسیله، ج ۱، خاتمه اعتکاف، القول فی احکام الاعتکاف، محرمات اعتکاف و م: ۲؛ هدایه العباد، صافی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۱۷ و ۱۴۱۸ و ۱۴۱۹ و ۱۴۲۰ و ۱۴۲۱ و ۱۴۲۳؛ وسیله النجاه، بهجت، احکام الاعتکاف، م ۱۲۰۸ و ۱۲۱۰؛

الاحکام الواضحه، فاضل، احکام الاعتکاف، م ۱۱۰۹ و م ۱۱۱۱؛

منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، فصل فی احکام الاعتکاف، م ۱۰۷۸ و م ۱۰۸۰؛

شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، محرمات اعتکاف؛

عروة الوثقی، فصل فی احکام الاعتکاف، محرمات اعتکاف و م ۳؛

در صورت ارتکاب عمدی به احتیاط واجب باطل است.(حضرت امام، آیات عظام فاضل، بهجت، صافی، گلپایگانی)
در صورت ارتکاب عمدی باطل است.(آیات عظام مکارم، خوئی، سیستانی، وحید، نوری)
باطل نمی شود. (آیات عظام تبریزی و شبیری)^۱

د: جدال:

در صورت ارتکاب عمدی به احتیاط واجب باطل است.(حضرت امام، آیات عظام فاضل، بهجت، گلپایگانی، صافی)
در صورت ارتکاب عمدی باطل است.(آیات عظام مکارم، خوئی، سیستانی، وحید، نوری)
باطل نمی شود. (آیات عظام تبریزی و شبیری زنجانی)^۲

انجام سهوی محرّمات (غیر جماع)

باطل نمی شود.(آیات عظام سیستانی، بهجت، فاضل، شبیری زنجانی، نوری، تبریزی)
به احتیاط واجب باطل می شود.(حضرت امام، آیات عظام مکارم، صافی، خوئی، وحید، گلپایگانی)^۳

قضای اعتکاف^۴

اگر شخص معتکف اعتکافش را به وسیله ارتکاب یکی از مفسدات باطل کند^۵

واجب معین:

اگر اعتکاف واجب معین باشد، باید اعتکاف را قضاء کند(حضرت امام، آیات عظام فاضل، نوری، مکارم، صافی، بهجت، گلپایگانی)
اگر اعتکاف واجب معین باشد بنابر احتیاط واجب باید اعتکاف را قضاء کند (آیات عظام خوئی، تبریزی، سیستانی، وحید خراسانی)
واجب غیر معین:

در اعتکاف واجب غیر معین، واجب است که اعتکاف را دوباره از سر گیرد.(مراجع عظام تقلید)

اعتکاف مستحب:

در اعتکاف مستحب بعد از اتمام روز دوم اعتکاف را باطل کند باید اعتکاف را قضاء کند و قبل از اتمام دو روز تکلیفی ندارد.(حضرت امام، آیات عظام مکارم، نوری، فاضل، صافی، بهجت)

احکام اعتکاف

۱. تحریر الوسیله، ج ۱، خاتمه اعتکاف، القول فی احکام الاعتکاف، محرّمات اعتکاف و م ۲؛ هدایه العباد، صافی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۱۷ و ۱۴۱۸ و ۱۴۱۹ و ۱۴۲۰ و ۱۴۲۱ و ۱۴۲۳؛ وسیله النجاة، بهجت، احکام الاعتکاف، م ۱۲۰۸ و ۱۲۱۰؛

الاحکام الواضحه، فاضل، احکام الاعتکاف، م ۱۱۰۹ و م ۱۱۱۱؛

منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، فصل فی احکام الاعتکاف، م ۱۰۷۸ و م ۱۰۸۰؛

شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، محرّمات اعتکاف؛

عروة الوثقی، فصل فی احکام الاعتکاف، محرّمات اعتکاف و م ۳؛

۲. تحریر الوسیله، ج ۱، خاتمه اعتکاف، القول فی احکام الاعتکاف، محرّمات اعتکاف و م ۲؛ هدایه العباد، صافی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۱۷ و ۱۴۱۸ و ۱۴۱۹ و ۱۴۲۰ و ۱۴۲۱ و ۱۴۲۳؛ وسیله النجاة، بهجت، احکام الاعتکاف، م ۱۲۰۸ و ۱۲۱۰؛

الاحکام الواضحه، فاضل، احکام الاعتکاف، م ۱۱۰۹ و م ۱۱۱۱؛

منهاج الصالحین، خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، فصل فی احکام الاعتکاف، م ۱۰۷۸ و م ۱۰۸۰؛

شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، محرّمات اعتکاف؛

عروة الوثقی، فصل فی احکام الاعتکاف، محرّمات اعتکاف و م ۳؛

۳. العروة الوثقی، ج ۲، فی احکام الاعتکاف، م ۴؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، اعتکاف، م ۱۴۲۳؛ خوئی و وحید، منهاج الصالحین، ج ۲، ۱۰۸۱؛ فاضل، احکام واضحہ، ج ۱، م ۱۱۱۱؛ بهجت، وسیله النجاة، ج ۱، م ۱۲۱۰؛ تبریزی، منهاج الصالحین، ج ۱، م ۱۰۸۱؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، اعتکاف، محرّمات اعتکاف؛

۴. العروة الوثقی، احکام اعتکاف، محرّمات اعتکاف، م ۵؛ روح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۲۹۲؛ خوئی و حید، منهاج الصالحین، احکام اعتکاف، م ۱۰۸۲، صافی، هدایه العباد، ج ۱، م ۱۴۲۴؛ بهجت، وسیله النجاة، موارد بطلان اعتکاف، م ۱۲۱۰؛

۵ - شایان ذکر است در اموری که به نظر مرجع، بنابر احتیاط مفسد اعتکاف است، اگر اعتکاف واجب معین باشد احتیاط وجوبی در اتمام اعتکاف و سپس قضاء آن است و اگر اعتکاف واجب غیر معین باشد، بنابر احتیاط واجب آن را از سر گیرد و اگر اعتکاف مستحب و بعد از اتمام روز دوم باشد، بنابر احتیاط اعتکاف را قضاء نماید.

در اعتکاف مستحب بعد از اتمام روز دوم اعتکاف را باطل کند بنابر احتیاط وجوبی اعتکاف را قضاء کند و قبل از اتمام دو روز تکلیفی ندارد. (آیات عظام خوئی، سیستانی، وحید)

نکته: اگر در موقع نیت اعتکاف، شرط رجوع کرده باشد، اگر یکی از محرمات را انجام دهد، قضاء و از سر گرفتن، هیچ کدام لازم نیست (مراجع عظام تقلید).^۱

حکم ترک اعتکاف در روز سوم (در اعتکاف مستحبی) به علت حائض شدن یا مریض شدن حائض شدن:

قضا ندارد. (امام خامنه ای، آیت الله مکارم)^۲

به احتیاط واجب قضا دارد مگر آنکه در ابتدای اعتکاف شرط رجوع کرده باشد. (آیت الله سیستانی)^۳
واجب است، اعتکاف را (سه روز) قضا کند. (آیت الله وحید)

مریض شدن:

اگر مریضی به نحوی باشد که روزه گرفتن و اعتکاف مشقت داشته باشد، ترک اعتکاف مانعی ندارد و نیازی به اعاده نمی باشد. (امام خامنه ای)^۴

باید اعتکاف را قضا کند (آیت الله مکارم)^۵

بنا بر احتیاط اعتکاف را قضا کند. (آیت الله وحید)^۶

اگر زن در روزهای عادت قرص بخورد تا از حالت عادت خارج شود میتواند روزه بگیرد؟
اشکال ندارد.^۷

افطار اجباری روزه

اگر معتکف مبتلا به مرضی شود که مجبور به افطار روزه است چه باید بکند و حکم اعتکاف او چیست؟
اعتکاف بدون روزه صحیح نیست لذا با افطار روزه، اعتکاف باطل می شود. (امام خامنه ای)^۸

عدم فوریت قضای اعتکاف

قضای اعتکاف، واجب فوری نیست؛ هرچند انجام آن در اولین فرصت مطابق احتیاط است (مراجع عظام تقلید).^{۱۰}

قضای اعتکاف میّت

هرگاه معتکف در اثناى اعتکافی که به سبب نذر یا مانند آن^۱ واجب شده، از دنیا برود، قضای آن بر ولیّ میّت (پسر بزرگتر) واجب نیست، هرچند احتیاط مستحب قضاء اعتکاف متوفی است. (حضرت امام، آیات عظام سیستانی، مکارم، فاضل، نوری، خوئی)^۲

۱. العروة الوثقی، ج ۲، فی احکام الاعتکاف، م ۵؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، م ۱۴۲۵؛ بهجت، وسیله النجاه، ج ۱، م ۱۲۱۰؛ وحید و خوئی، منهاج الصالحین، احکام اعتکاف، بعد از م ۱۰۷۳؛

۲. مکارم، اعتکاف عبادتی کامل، شرایط اعتکاف، س ۶۵؛ امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، حکام مخصوص بانوان در اعتکاف، حائض شدن پس از اتمام روز دوم؛

۳. استفتاء خصوصی کتبی، سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۱۶۰؛

۴. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی (ادمین)، شماره استفتاء: ۵۳۹۱۱۰، تاریخ استفتاء: ۲۳/۰۲/۱۳۹۴؛

۵. مکارم، استفتانات جدید، ج ۲، س ۴۸۷؛

۶. استفتای هیأت علمی اداره پاسخ گویی، به شماره ۳۷۲۵۶. همان، به شماره ۱۳۱۹۹۷.

۷. مقام معظم رهبری احکام اعتکاف سوال ۶۶، مجمع المسائل ج ۱ ص ۲۸۴، صافی جامع الاحکام ج ۱ ص ۱۴۳، فاضل جامع المسائل ج ۱ ص ۱۵۰، بهجت توضیح المسائل مسائل متفرقه مساله ۷،

۸. امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، افطار اجباری روزه؛

۹. تذکر: ولی نباید قضاء آن را به حدی تأخیر اندازد که سهل انگاری در اداء واجب حساب شود.

۱۰. العروة الوثقی، ج ۱، ص ۸۹، مقام معظم رهبری احکام اعتکاف سوال ۶۸، صافی، هدایه العباد، ج ۱، م ۴۲۴؛ وحید و خوئی، منهاج الصالحین، احکام اعتکاف، م ۱۰۸۲؛ بهجت، وسیله النجاه، ج ۱،

م ۱۲۱۰؛ شبیری زنجانی، سایت، کتابخانه، استفتانات، احکام اعتکاف؛

بلی، اگر منذور روزه باشد یعنی متوفی روزه در حال اعتکاف را نذر کرده باشد و موضوع نذر، روزه باشد، قضای آن بر ولی واجب است^(۱) چون آنچه واجب است، روزه است و اعتکاف از باب مقدمه واجب می‌گردد. اما اگر اعتکاف را نذر کند، روزه در آن واجب نیست؛ بلکه شرط صحّت آن است و آنچه بر ولی واجب است، قضای نماز و روزه میّت است، نه تمام عباداتی که از او فوت شده است (صاحب عروه)^۳.

(۱) حضرت امام:

قضای روزه منذور بر ولی واجب است.

آیت الله خویی:

آنچه بر ولی واجب است قضای روزه منذور می باشد و قضای اعتکاف احتیاط مستحب می باشد و نظیر این مسأله در عروه ج ۱ فصل احکام روزه قضا م ۲۶ ذکر شده است و مرحوم صاحب عروه قائل به دهاند و شایسته بود ایشان در این مقام نیز مسأله را بنابر احتیاط واجب ذکر می کردند.

آیات عظام فاضل، اراکی، گلپایگانی:

در این فراز بر متن مرحوم صاحب عروه تعلیقه ندارند لکن در عروه ج ۱ فصل احکام روزه قضا م ۲۶ قائل به احتیاط شده اند.

آیت الله مکارم:

قضای روزه منذور بنابر احتیاط لازم است.

آیت الله سیستانی:

قضای روزه منذور بر ولی واجب نیست.

سوال: اگر معتکف در بین اعتکاف واجب یا مثل آن بمیرد، آیا قضای آن بر ولی او واجب است؟

ظاهر وجوب قضای روزه است، اگر به غیر اعتکاف واجب شده است و هم چنین وجوب قضای روزه و اعتکاف است اگر روزه در حال اعتکاف را نذر کرده بود تمکن از قضا داشته و انجام نداده تا مرده است. اما اگر روزه برای اعتکاف واجب شده، پس وجوب قضای آن بر ولی محل اشکال است (آیت الله بهجت)^۴.

کفاره محرمات (غیر از جماع)

کفاره ندارد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیات عظام فاضل، خویی، سیستانی، مکارم، نوری، گلپایگانی، صافی، بهجت، وحید)^۵

کفاره بطلان اعتکاف:

کفاره بطلان اعتکاف، کفاره ماه مبارک رمضان است که فرد مخیر است شصت روز را روزه بگیرد یا شصت فقیر را طعام دهد، هر چند احتیاط استحبابی مراعات کفاره مرتبه است، یعنی شصت روز روزه بگیرد و اگر نتوانست شصت فقیر را طعام دهد. (مراجع عظام تقلید)^۶

احکام اعتکاف

۱. مثل قسم یا عهد یا سپری شدن دو روز اول اعتکاف

۲. العروة الوثقی تعلیقه آیات عظام مرحوم امام، اراکی، گلپایگانی، خویی، سیستانی، فاضل، مکارم، نوری همدانی، ج ۲، فصل فی احکام الاعتکاف، م ۷

۳. العروة الوثقی، ج ۲، فی احکام الاعتکاف، م ۷

۴. استفتانات، ج ۲، س ۳۱۷۶، ص ۴۵۲

۵. تحریر الوسیله، مرحوم امام، ج ۱، القول فی احکام الاعتکاف، م ۳، امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، کفاره محرمات اعتکاف؛ هدایه العباد، صافی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۲۶ هدایه العباد، گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۲۷، منهاج خویی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج ۱، فصل فی احکام الاعتکاف، م ۱۰۸۴، آیت الله وحید اقتباس از م ۱۰۸۴ منهاج؛ وسیله النجاة، بهجت، احکام الاعتکاف، م ۱۲۱۱، ص ۳۳۷، استفتانات، بهجت، ج ۲، س ۳۱۷۱، ص ۴۵۱، الاحکام الواضحه، فاضل، احکام الاعتکاف، م ۱۱۱۴، ص ۲۷۱، زبدة الاحکام، اراکی، احکام الاعتکاف، م ۲، ص ۱۵۴

استفتانات جدید، مکارم، ج ۲، س ۵۱۰، ص ۱۶۸، تعلیقه العروة الوثقی، اراکی، مکارم، نوری همدانی، ج ۲، فی احکام الاعتکاف، م ۹، نوری، سایت، استفتانات اعتکاف، مسائل متفرقه؛

۶. تحریر الوسیله، مرحوم امام، ج ۱، القول فی احکام الاعتکاف، م ۳، امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، مبطلات و محرمات اعتکاف، کفاره محرمات اعتکاف؛ هدایه العباد، صافی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۲۶ هدایه العباد، گلپایگانی، ج ۱، الاعتکاف، م ۱۴۲۷، منهاج خویی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج ۱، فصل فی احکام الاعتکاف، م ۱۰۸۴، آیت الله وحید اقتباس از م ۱۰۸۴ منهاج؛ وسیله النجاة، بهجت، احکام الاعتکاف، م ۱۲۱۱، ص ۳۳۷، استفتانات، بهجت، ج ۲، س ۳۱۷۱، ص ۴۵۱، الاحکام الواضحه، فاضل، احکام الاعتکاف، م ۱۱۱۴، ص ۲۷۱، زبدة الاحکام، اراکی، احکام الاعتکاف، م ۲، ص ۱۵۴

تعدد کفّاره

اگر اعتکاف واجب باشد و در ماه رمضان هم باشد و اعتکاف خود را بین روز با آمیزش جنسی باطل کند، باید دو کفّاره بدهد: یکی برای اعتکاف و دیگری برای افطار روزه ماه رمضان در روز. و همچنین اگر در قضای ماه رمضان بعد از زوال با آمیزش روزه خویش را باطل کند، دو کفّاره دارد: یکی برای اعتکاف و دیگری برای باطل کردن روزه قضای ماه رمضان.^۱

استفتانات جدید، مکارم، ج ۲، س ۵۱۰، ص ۱۶۸، تعلیقه العروة الوثقی، اراکی، مکارم، نوری همدانی، ج ۲، فی احکام الاعتکاف، م ۹؛ نوری، سایت، استفتانات اعتکاف، مسائل متفرقه؛
 ۱. منهاج خوئی، تبریزی، وحید، سیستانی، ج ۱، فصل فی احکام الاعتکاف، م ۱۰۸۴؛ وسیله النجاة، بهجت، احکام الاعتکاف، م ۱۲۱۲، تعلیقه العروة الوثقی، فی احکام الاعتکاف، م ۱۰؛ صافی، هدایه العباد، ج ۱، م ۱۴۲۷؛

